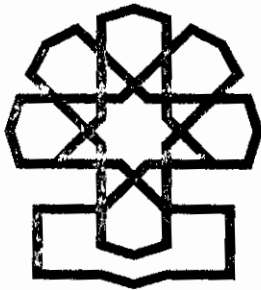

۴۴۴۴

مجله تخصصی صنایع معدنی
مركز پژوهشی

بخش صنعت و معدن در لایحه
بودجه ۱۳۸۱ و همسنجی آن
با برنامه سوم توسعه

درباره لایحه بودجه ۱۳۸۱ شماره ۲۲

معاونت پژوهشی
دفتر امور زیربنایی

شماره مسلسل

۶۳۳۴

دی ماه ۱۳۸۰

فهرست مطالب

۳ خلاصه
۶ مقدمه
۶ ۱. طرح مسأله
۱۰ ۲. ضرورت اصلاح روش‌های تهیه و رسیدگی بودجه
۱۵ ۳. اهداف کمی برنامه سوم در بخش صنعت و معدن
۲۰ ۴. عملکرد بخش صنعت و معدن
۲۴ ۵. سیاست مالی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱
۳۰ ۶. تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در بخش صنعت
۳۸ ۷. تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در بخش معدن
۴۲ ۸. اعتبارات برنامه تحقیقات صنعتی و معدنی
۵۰ ۹. هزینه‌های جاری صنعت و معدن در لایحه بودجه ۱۳۸۱
۵۴ ۱۰. بودجه شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۸۱
۶۴ ۱۱. بودجه سال ۱۳۸۱ و سیاست‌های برنامه سوم

خلاصه

۱. سند بودجه در شکل کنونی آن، بیش‌تر پیش‌بینی دخل و خرج دولت است تا برنامه دولت. از این رو مقایسه بودجه با برنامه اساساً امکان‌پذیر نیست.

۲. در فرایند رسیدگی به بودجه در مجلس توسط کمیسیون‌های تخصصی تأکید اصلی بر بررسی تبصره‌ها است، نه برنامه‌های دولت و طرح‌های آن. اجرای سیاست‌های برنامه در سال بودجه نیز مدنظر نیست.

۳. رشد بخش صنعت و معدن در سال ۱۳۸۱ در حدود ۶/۸ درصد است که کم‌تر از نرخ پیش‌بینی شده در برنامه است. در این زمینه توضیحی ارائه نشده است.

۴. در سال ۱۳۸۱ مبلغ ۳۵۵ میلیارد ریال صرف کمک‌های فنی و اعتباری به طرح‌های صنعتی غیردولتی، صنایع کوچک و صنایع نوین خواهد شد. این رقم معادل ۳۰/۶ درصد اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در فصل صنعت است. هیچ گزارشی از ثمربخشی این طرح‌ها ارائه نشده است.

۵. در سال ۱۳۸۱ مبلغ ۱۰۰ میلیارد ریال یا ۸/۶ درصد اعتبارات فصل صنعت به تجهیز مراکز آزمایش و تحقیق استاندارد کردن قطعات خودرو اختصاص یافته است. گفتنی است این طرح از سال ۱۳۷۳ به مورد اجرا درآمده و نتایج درخشانی هم به بار نیاورده است.

۶. برنامه اکتشاف مواد معدنی نسبت به اهداف برنامه سوم عقب مانده است. در غیاب گزارشی از علل عقب ماندگی این برنامه، افزایش اعتبارات آن بدین معنی است که صرفاً مشکل مالی مانع از تحقق برنامه‌های سازمان مربوط بوده است.

۷. طرح‌های تجهیز و راه‌اندازی معادن کشور عموماً با تأخیرهای طولانی مواجه بوده است. بدون بررسی علل این تأخیرها، افزایش اعتبارات برنامه تجهیز معادن منطقی نیست.

۸. با توجه به سیاست اصلاح ساختار اداری و مدیریتی دستگاه‌های دولتی در برنامه سوم و تبصره (۴) لایحه بودجه، افزایش هزینه‌های جاری بخش صنعت و معدن به قیمت ثابت منطقی نیست.

۹. ساماندهی شرکت‌های دولتی (فصل دوم قانون برنامه) در بخش صنعت دچار تأخیر شده و گزارش عملکرد دو سال اول برنامه و برنامه دولت برای سال ۱۳۸۱ در این زمینه مشخص نیست.

۱۰. واگذاری سهام و مدیریت شرکت‌های دولتی (فصل سوم قانون برنامه) در دو سال اول برنامه باکندی مواجه بوده است. به رغم این واقعیت فروش ۱۱۰۰۰ میلیارد سهام این شرکت‌ها در لایحه بودجه پیش‌بینی شده است.

۱۱. تنظیم انحصارات و رقابتی کردن فعالیت‌های اقتصادی در بخش صنعت و معدن (فصل ۴ قانون بودجه) دچار وقفه بوده است. برنامه دولت در سال ۱۳۸۱ برای تسریع این امر نامشخص است.

۱۲. بانک صنعت و معدن برخلاف پیش‌بینی برنامه در دو سال

گذشته (ماده ۱۱۱ قانون برنامه) موفق به واگذاری کلیه شرکت‌های تحت پوشش خود نشده و با کمبود منابع مالی مواجه است. در قانون برنامه افزایش منابع بانک از طریق کمک دولت پیش‌بینی شده، اما در لایحه بودجه این نکته مورد توجه قرار نگرفته است.

نکات اقتصادی لایحه بودجه

۱. پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۳۸۱، به دلیل کاهش احتمالی قیمت نفت، وصول مالیات از شرکت‌ها با نرخ ۲۵ درصد و عدم تحقق برنامه واگذاری سهام شرکت‌های دولتی کسری واقعی بودجه کشور به مراتب از رقم برآورد شده در لایحه پیش‌تر باشد.
۲. اگر اثر انبساطی کسری بودجه نیز نادیده گرفته شود، رشد بودجه متوازن به میزان ۴۶ درصد بر اقتصاد کشور اثر انبساطی خواهد داشت و اتخاذ این سیاست هم زمان با یکسان سازی نرخ ارز مخاطره‌آمیز است.
۳. جدول تدوین شده توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در مورد منابع و مصارف ارزی در سال ۱۳۸۱ نادرست است. بدهی خالص شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۸۱، ۵/۴ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت.
۴. ظاهراً نه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و نه بانک مرکزی در اندیشه رعایت سقف بدهی‌های خارجی کشور در پایان برنامه سوم نیستند.
۵. اختیارات فوق العاده‌ای که در تبصره‌های بودجه به دستگاه‌های دولتی داده شده است، به حیف و میل درآمدهای عمومی و دارایی‌های کشور منجر خواهد شد.

مقدمه

در این گزارش، میزان سازگاری اهداف، سیاست‌ها و منابع تخصیص یافته به بخش صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ با اهداف و سیاست‌های مندرج در قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

۱. طرح مسأله

بخش مهمی از وظایف دولت‌ها در نظام‌های مختلف اقتصادی از طریق بودجه به مرحله اجرا گذاشته می‌شود. در این جا آن بخش از سیاست اقتصادی که در چارچوب ضوابط دخل و خرج بودجه عمومی مطرح می‌شود مورد بحث قرار می‌گیرد. معمولاً فعالیت بودجه‌ای بخش عمومی را به سه دسته کلی زیر طبقه‌بندی می‌کنند:^۱

۱. تدارک کالاهای اجتماعی توسط دولت که وظیفه تخصیصی نامیده می‌شود.
۲. تعدیل توزیع درآمد و ثروت یا وظیفه توزیعی.
۳. استفاده از سیاست بودجه‌ای به‌عنوان ابزاری برای حفظ اشتغال. ثبات سطح قیمت‌ها و نرخ مناسب رشد اقتصادی با توجه به آثار آن بر تجارت و تراز

۱. ماسگریو، ریچارد و ماسگریو، پگی، با «عائلة عمومی در تولید و عمل» جلد اول، ترجمه مسعود مجددی و دیگران، فصل اول، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، سال ۱۳۷۲، فصل اول.

پرداخت‌ها، که به آن وظیفه برقراری ثبات اقتصادی گفته می‌شود.

در ایران نیز مانند کشورهای دیگر دولت هر سه فعالیت را دنبال می‌کند. بررسی وظیفه توزیعی دولت خارج از چارچوب این نوشته است. اما از آن جا که ثبات اقتصادی در رشد و توسعه بخش صنعت و معدن تأثیر انکارناپذیر دارد، ابتدا این مسأله را بررسی می‌کنیم و سپس به وظیفه تخصیصی دولت در این بخش می‌پردازیم. ناگفته پیداست که بسیاری از کالاهایی را که در بخش صنعت و معدن به وسیله شرکت‌های دولتی در ایران تولید می‌شوند نمی‌توان کالاهای عمومی یا اجتماعی نامید.

هر چند در قلمرو نظریه می‌توان سیاست‌های بودجه‌ای را به نحوی تدوین کرد که هدف‌های تخصیصی، توزیعی و تثبیتی بدون تعارض تحقق یابند، اما در عمل تعارض فراوان پیش می‌آید و همین امر بررسی بودجه را دشوار می‌سازد. در کشور ما سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی وظیفه دارد، درخواست‌های بودجه‌ای وزارتخانه‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت را در چارچوب اهداف و سیاست‌های برنامه‌های پنج ساله کشور سازگار کند. اما در گزارش ریاست جمهوری به مجلس و گزارش‌هایی که سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به کمیسیون‌های تخصصی مجلس ارائه می‌دهد، نشانه‌ای از نحوه برقراری ارتباط میان اهداف و سیاست‌های برنامه و بودجه سالانه (که می‌توان آن را علاوه بر پیش‌بینی دخل و خرج دولت، برنامه کار سالانه دولت تلقی کرد)، دیده نمی‌شود. در واقع نه در برنامه سوم نه اهداف کمی بخش‌های اقتصادی مشخص شده و نه پروژه‌های ملی. در عین حال سند بودجه (به استثنای تبصره‌های آن که سعی شده حتی الامکان در چارچوب فصول برنامه تنظیم شود)

مجموعه‌ای از عدد و رقم است که به خودی خود بیانگر مطلب زیادی در مورد برنامه، طرح‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های جاری دستگاه‌های دولت نیست.

وظیفه بودجه بندی اتخاذ تصمیم در موارد زیر است:

یکم) چقدر باید خرج شود.

دوم) کل درآمد چگونه به مصارف مختلف تخصیص یابد.

می‌دانیم که پاسخ سؤال اول به امکانات مالی دولت (شامل ظرفیت مالیاتی کشور و درآمدهای نفتی) بستگی دارد و معیار توزیع بهینه درآمد میان مخارج مختلف، همانا برابری فایده نهایی استفاده‌های جایگزین است. اما در هیچ یک از موارد فوق دولت به مجلس توضیحی نمی‌دهد.

مسئله دیگری که در بررسی بودجه و سیاست‌گذاری مالی حائز اهمیت است توانایی کنترل مخارج یا، به عبارت دیگر، انعطاف پذیری آن است. معمولاً بخش مهمی از مخارج دولت مربوط به تعهدات استخدامی دراز مدت و پروژه‌های نیمه تمام و تعهدات مالی است که به موجب قوانین موجود باید پرداخت شود. از این رو در مواقع عادی، بخش ناچیزی از مخارج از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و مجلس شورای اسلامی قابل کنترل و کاهش است. اما در بودجه تقدیم شده برای سال ۱۳۸۱ به دلیل رشد ۴۶ درصدی هزینه‌ها انعطاف پذیری بیش‌تر است.

برای رعایت سازگاری بودجه با برنامه، نه تنها باید جهت‌گیری‌های عمومی آن با برنامه هماهنگ باشد، بلکه لازم است بودجه دولت به صورت یک سند برنامه‌ای تدوین شود. بودجه برنامه‌ای تا جایی که به تملک دارایی‌های سرمایه‌ای توسط دولت مربوط می‌شود، تا حدودی مورد توجه سازمان مدیریت و

برنامه‌ریزی است. اما حتی در این زمینه نیز در گزارش سازمان مذکور به کمیسیون‌های مجلس، هیچ‌گونه تحلیلی از نحوه اجرای طرح‌های عمرانی، مشکلات و مسائل اجرایی و توجیحات فنی - اقتصادی طرح‌های جدید دیده نمی‌شود.

تا جایی که به برآورد هزینه‌های جاری دستگاه‌ها مربوط می‌شود، این بودجه‌ها براساس عملکرد گذشته و در نظر گرفتن پرسنل، تجهیزات و ساختمان‌های موجود برآورد می‌شود. از این رو میان اهداف، وظایف، فعالیت‌ها و هزینه‌های جاری دستگاه‌های اجرایی نمی‌توان هیچ نوع ارتباطی برقرار کرد. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نیز در گزارشی که به کمیسیون‌های تخصصی مجلس ارائه می‌کند، در مورد هزینه‌های جاری بودجه هیچ گزارش توجیهی ارائه نمی‌کند. در این وضعیت لزوماً میان نهاده‌ها (شامل نیروی انسانی، دارایی‌های سرمایه‌ای و منابع مالی در اختیار دستگاه) و ستانده‌ها (شامل برنامه‌ریزی، نظارت، سیاست‌گذاری و غیره) تناسب یا رابطه‌ای برقرار نمی‌شود.

برقراری رابطه روشن میان عملکرد بخش و لایحه بودجه نیز به دلایل چندی امکان‌پذیر نیست. تا جایی که به تشکیل سرمایه در بخش مربوط می‌شود، باید گفت امروزه برخلاف گذشته سهم اعتبارات عمرانی در تشکیل سرمایه ثابت بخش بسیار ناچیز است. شرکت‌های دولتی غالباً از طریق منابع داخلی، استقراض از بانک‌های داخلی و فاینانس و بیع متقابل به تأمین مالی پروژه‌های سرمایه‌گذاری اقدام می‌کنند. لذا، انعکاس این عملیات مالی در بودجه‌های سالانه جنبه اطلاع‌رسانی دارد نه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی متمرکز. سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در صنعت نیز بیش‌تر متأثر از محیط کسب و کار و سیاست‌های صنعتی و

تجاری دولت است. در این بررسی با توجه به ملاحظات فوق تلاش می‌شود مسأله تأثیر سیاست‌های بودجه‌ای بر انباشت سرمایه به صورت زیر تبیین شود:

۱. تأثیر مستقیم بودجه بر انباشت سرمایه در بخش صنعت از طریق اعتبارات عمرانی اختصاص یافته به این بخش؛

۲. تأثیر سیاست‌های پولی و ارزی دولت بر انباشت سرمایه در شرکت‌های

دولتی؛

۳. تأثیر سیاست‌های صنعتی و تجاری دولت بر انباشت سرمایه در بخش

خصوصی.

۲. ضرورت اصلاح روش‌های تهیه بودجه و رسیدگی به آن

بودجه سال ۱۳۸۱ دولت براساس دستورالعمل تدوین آمارهای مالی دولت که توسط صندوق بین‌المللی پول پیشنهاد شده، تنظیم شده است. استفاده از این نگرش موجب شفاف شدن عملیات بودجه‌ای و برقراری ارتباط روشن‌تر میان عملیات بودجه‌ای و فعالیت‌های اقتصادی می‌شود.

در روش جدید تنظیم سند بودجه، در کنار جریان‌های مالی، تغییر موجودی‌ها نیز مورد توجه قرار می‌گیرد، لذا اثر اقداماتی که طی یک دوره مالی صورت می‌گیرد بر تغییر ارزش ویژه دارایی‌های دولت قابل اندازه‌گیری می‌شود.

از مطالعه بودجه پیشنهادی دولت می‌توان دریافت که در طرف درآمدها تلاش شده است ساختار بودجه کشور با ساختار بین‌المللی بودجه هماهنگ شود.

اما در طرف هزینه‌ها این کار به طور ناقص صورت پذیرفته است.^۱ در وضعیت کنونی از کدگذاری استاندارد بین‌المللی به طور کامل استفاده نشده و همین امر سبب بروز مشکلاتی در ردیابی فعالیت‌های جاری و عمرانی وزارت صنایع و معادن و سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه آن شده است. به نحوی که با مرور سند بودجه نمی‌توان به سادگی تصویر روشنی از تعهدات و اقدامات مالی دولت در بخش صنعت و معدن به دست آورد.

کدگذاری چهاررقمی صندوق بین‌المللی پول موجب همسازی میان رفتارهای بودجه‌ای و طبقه‌بندی وظایف دولت می‌شود.^۲ برای شفاف‌سازی کامل رفتارهای بودجه‌ای می‌توان یک کد سه رقمی برای دستگاه‌ها و یک کد سه رقمی برای مشخص کردن سازمان‌های فرعی هر دستگاه، به کد چهار رقمی صندوق، افزود.^۳ تا جایی که به بخش صنعت و معدن مربوط می‌شود، اشکالات صوری زیر در سند بودجه وجود دارد:

۱. بودجه شرکت‌های دولتی به تفکیک وابستگی سازمانی آن‌ها در سند بودجه درج نشده است. برای مثال در سند مذکور به وضوح مشخص نیست که چند شرکت تحت پوشش سازمان گسترش و نوسازی قرار دارند و از آن میان چند شرکت بودجه سال ۱۳۸۱ خود را ارائه کرده‌اند.

۲. ارائه بودجه تلفیقی شرکت‌ها و مؤسسات انتفاعی دولت همراه با بودجه هر یک از آن‌ها در موارد زیر ضروری است:

- شرکت ملی فولاد ایران و شرکت‌های تابعه

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. «بررسی کلی ساختار بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور»، نشریه ۶۳۱۰-۱۶۰۰ ص ۶.

۲. برای توضیحات بیشتر در این مورد مراجعه فرمایید به مآخذ قبلی ص ۱۰ تا ۸.

۳. همانجا، ص ۱۱ و ۱۲.

- شرکت ملی صنایع پتروشیمی و شرکت‌های تابعه
- سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکت‌های تابعه
- سازمان صنایع ملی ایران
- سازمان صنایع دفاع
- شرکت شهرک‌های صنعتی و شرکت‌های تابعه

با مراجعه به سند بودجه، معلوم می‌شود که بودجه تلفیقی شرکت فولاد، سازمان صنایع ملی و سازمان صنایع دفاع محاسبه و منظور شده، اما در سایر موارد این کار انجام نشده است.

۳. در هیچ جایی از سند بودجه، منطق حاکم بر کدگذاری درآمدها و هزینه‌ها توضیح داده نشده و پیوست‌های آن نیز فاقد فهرست تفصیلی مطالب است، از این رو ردیابی درآمدها و هزینه‌های دستگاه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌ها به سادگی امکان‌پذیر نیست.

انتظار می‌رود در بودجه سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ نظام طبقه‌بندی جی.اف.اس به طور کامل به مورد اجرا درآید و از این طریق فعالیت‌های مالی دولت شفاف‌تر شود. اما این اصلاحات هر چند ضروری است کافی نیست.

در مطالعات امکان‌سنجی پروژه‌های جدید، به کار بستن شیوه‌های تحلیل هزینه - فایده براساس قیمت‌های سایه‌ای نهاده‌ها و ستانده‌ها ضرورت دارد. این شیوه در برنامه دوم نیز قرار بود به کار بسته شود، لکن به دلایل نامعلومی مسکوت مانده است.

در گذشته، چون تنظیم برنامه تملک دارایی‌های فیزیکی (برنامه عمرانی دولت) به پیامدهای مالی طرح‌های جدید در سال‌های آتی توجه نشده، به تدریج

با پذیرش طرح‌های جدید بر تعهدات مالی دولت افزوده شده و به دلیل بی‌تناسبی مخارج عمرانی و منابع مالی دولت، بسیاری از طرح‌ها نیمه تمام باقیمانده و مدت اجرای آن‌ها طولانی شده است. از این رو لازم است مجموعه طرح‌های سرمایه‌گذاری در افق زمانی برنامه‌های عمرانی پنج ساله دیده شوند. این بدان معنی است که هر سال همراه با تقدیم لوایح بودجه تعهدات مالی دولت برای طرح‌های عمرانی در سال‌های باقیمانده برنامه سوم نیز به مجلس تقدیم شود.

چون در برنامه سوم بر اصلاح ساختار اداری و مدیریتی وزارتخانه‌ها تأکید شده و هدف از آن بهبود کارایی و تقلیل هزینه‌های جاری دولت است، لازم است هر یک از وزارتخانه‌ها، برنامه اصلاح ساختار اداری و مدیریتی خود را تهیه و برای تصویب به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ارائه دهند. بودجه جاری هر وزارتخانه و سازمان دولتی باید در قالب برنامه اصلاح ساختار اداری و مدیریتی تنظیم شود. جز از این طریق امکان تحقق اهداف برنامه سوم مقدور نیست.

پیشنهاد می‌شود سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی همراه با تقدیم لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ خود، گزارش‌های زیر را به کمیسیون صنایع و معادن و مخابرات مجلس شورای اسلامی تقدیم کند:

- گزارش اقدامات انجام شده در زمینه ساماندهی شرکت‌های دولتی، برنامه تنظیم شده برای سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ با تعیین پیامدهای بودجه‌ای این برنامه؛
- گزارش عملکرد واگذاری سهام و مدیریت شرکت‌های دولتی، برنامه تنظیم شده در این مورد برای سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ و مشخص کردن پیامدهای بودجه‌ای این برنامه؛

- گزارش عملکرد تنظیم انحصارات و رقابتی کردن فعالیت‌های اقتصادی، برنامه تنظیم شده در این مورد برای سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ و مشخص کردن پیامدهای بودجه‌ای آن؛

- گزارش عملکرد بانک صنعت و معدن، برنامه تنظیم شده بانک برای سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ و مشخص کردن پیامدهای بودجه‌ای آن؛

- خلاصه گزارش توجیهی طرح‌های جدیدی که قرار است از سال ۱۳۸۲ آغاز شوند و تعهدات مالی این طرح‌ها برای دولت در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳؛

- خلاصه گزارش عملکرد طرح‌های عمرانی در دست اجرا و تعهدات مالی ناشی از این طرح‌ها در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳.

بدیهی است که گزارش‌های عملکرد و برنامه‌های فوق باید در چارچوب اهداف و سیاست‌های برنامه سوم تدوین شود.

در وضعیت کنونی در مرحله رسیدگی به بودجه، کمیسیون برنامه و بودجه و کمیسیون‌های تخصصی مجلس به دلایل زیر قادر به بررسی دقیق بودجه نیستند:

۱. مجلس به اطلاعات تفصیلی دستگاه‌ها دسترسی کامل ندارد و گزارش مناسب از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در این زمینه تهیه و به مجلس و کمیسیون‌ها تقدیم نمی‌شود؛

۲. کمیسیون‌های مجلس توانایی انجام تحقیقات مستقل در زمینه لایحه بودجه را ندارند و میان آن‌ها و مرکز پژوهش‌های مجلس پیوند مناسب برقرار نیست؛
۳. زمان کافی برای رسیدگی به بودجه در مجلس وجود ندارد؛

۴. دستورالعمل و روش معینی برای تقسیم کار میان کمیسیون‌ها و نحوه رسیدگی به بودجه وجود ندارد. به همین دلیل وقت کمیسیون‌ها عموماً صرف

تبصره‌های بودجه می‌شود.

به دلایل فوق، تأثیرگذاری مجلس بر بودجه دولت اندک است. برای بهبود وضعیت رسیدگی به بودجه، پیشنهاد می‌شود مرکز پژوهش‌های مجلس، تحقیق مستقلی را در دستور کار خود قرار دهد.

۳. اهداف کمی برنامه سوم در بخش صنعت و معدن

در قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۳-۱۳۷۹)، اهداف کمی بخش‌های اقتصادی تعیین نشده است. سند برنامه‌ریزی و مدیریت که توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی تحت عنوان «سیاست‌ها و راهکارهای اجرایی و اهداف کمی بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در برنامه سوم کشور» تهیه و در فروردین ماه ۱۳۸۰ انتشار یافته، به تصویب هیأت دولت نرسیده و رسمیت ندارد. با این همه، چون سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به آن استناد می‌کند، در غیاب یک سند رسمی، در اینجا ملاک سنجش بودجه و برنامه قرار گرفته است.

در سند مذکور اهداف کمی بخش صنعت و معدن به صورت ده شاخص فهرست شده است (جداول ۱ و ۲). در مورد کفایت و صحت این شاخص‌ها چند نکته درخور ذکر است:

۱. سهم ارزش افزوده، بخش در تولید ناخالص داخلی را نمی‌توان مبنای شاخص عملکرد بخش تلقی کرد. چرا که با افزایش و کاهش درآمدهای نفتی این شاخص در اقتصاد ایران دستخوش نوسان می‌شود. گذشته از این، سهم صنعت و

معادن در تولید ناخالص داخلی به عملکرد دیگر بخش‌های اقتصادی نیز بستگی دارد، لذا شاخص مزبور بیانگر عملکرد بخش نیست.

۲. برنامه در اقتصادهای مختلط دو جزء دارد: **دستوری و ارشادی**. جزء

دستوری برنامه به عملکرد وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی مربوط می‌شود و انتظار می‌رود با دقت قابل قبولی تحقق یابد. در صورت عدم تحقق آن، دستگاه‌های نظارتی، شامل سازمان مدیریت و برنامه ریزی و کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی می‌توانند درصدد یافتن علل عدم تحقق برنامه و رفع موانع موجود برآیند. اما جزء ارشادی برنامه تحت تأثیر تصمیمات کارگزاران و عوامل اقتصادی در بخش خصوصی است. میزان تحقق این جزء بستگی به عوامل مختلف محیطی، از جمله بسترهای نهادی و قانونی و نظام انگیزش‌های مالی دارد که دولت برای عاملان خصوصی فراهم می‌آورد. با توجه به ملاحظات فوق، برنامه ریزان باید به دقت اجزای دستوری و ارشادی برنامه را متمایز سازند و اهداف کمی آن‌ها را به تفکیک مشخص کنند و برای سنجش عملکرد آن‌ها شاخص‌های متفاوت و مستقلی طراحی نمایند. این نکته در سند سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی رعایت نشده است.

۳. مسأله دیگر، جامعیت اهداف کمی است. اهداف مندرج در ردیف‌های ۱ تا ۸

مندرج در جدول (۱) ناظر بر عملکرد کل بخش صنعت و معدن است. اما این اهداف کمی فاقد جامعیت است. با توجه به اهمیت توسعه صادرات غیرنفتی و ارتقای توان رقابتی بخش صنعت، لازم است که اهداف کمی صادرات صنعتی و معدنی و بهره‌وری نیروی انسانی در این بخش مطمح نظر قرار گیرد. در مورد اهداف مندرج در ردیف‌های ۱ تا ۶ جدول ۲ نیز باید گفت این اهداف جزئی

مربوط به عملکرد بخش معدن و صنایع معدنی است. بهتر بود محصولات منتخب صنعتی مانند فولاد، خودرو، پتروشیمی، سیمان و غیره نیز در زمره اهداف جزئی بخش گنجانده می‌شد.

بدیهی است تا زمانی که اهداف کمی بخش به تصویب مراجع ذی صلاح نرسیده و اهداف تعیین شده برای بخش فاقد جامعیت کافی است، نمی‌توان به نحو مناسب به همسنگی عملکرد بخش با اهداف برنامه سوم پرداخت.

جدول ۱- اهداف کمی و کلان بخش صنعت و معدن و پیش بینی تحقق آن در بودجه سال ۱۳۸۱

شاخص های عملکرد بخش	۱۳۷۹			۱۳۸۰			۱۳۸۱	
	برنامه (۱)	عملکرد (۲)	درصد تحقق برنامه	برنامه (۱)	پیش بینی عملکرد (۲)	درصد تحقق برنامه	پیش بینی عملکرد (۲)	درصد تحقق برنامه
	۱	۵/۸	۹/۴	۱۶۲/۱	۱۱/۲	۹/۶	۸۵/۷	۱۲/۸
۲	۱۶/۷	۱۴/۱	۱۴/۴	۱۹/۶	۱۴/۴	۲۳/۵	۲۰/۸	۷۰/۲
۳	۸۴/۳	۷۳	۸۶/۴	۹۹/۴	۸۵	۸۵/۵	۱۱۹/۸	
۴	۷/۸	۱۲/۴	۱۵۹/۰	۱۸/۴	۱۷/۵		۲۰/۸	

مأخذ: ۱. سازمان مدیریت و برنامه ریزی. سیاستها و راهکارهای اجرایی و اهداف کمی بخش های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در برنامه سوم توسعه کشور. فروردین ۱۳۸۰ جدول ۱۶، ص ۱۲۵.
 ۲. سازمان مدیریت و برنامه ریزی گزارش کلان لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ به کمیسیون صنایع و معادن آذرماه ۱۳۸۰. گزارش صنعت. جدول ۵ ص ۶

جدول ۲- اهداف کمی و جزئی برنامه و پیش بینی عملکرد بخش معدن در بودجه سال ۱۳۸۱

شماره ردیف	شاخص های عملکرد بخش	واحد	۱۳۷۹			۱۳۸۰			۱۳۸۱	
			برنامه (۱)	عملکرد	درصد تحقق	برنامه (۱)	پیش بینی عملکرد	درصد تحقق	پیش بینی عملکرد	درصد تحقق
۱	استخراج مواد معدنی فلزی	میلیون تن	۳۱/۵			۳۸/۰			۴۷/۵	
۲	استخراج مواد معدنی غیر فلزی	میلیارد تن	۲۷/۰			۲۲/۰			۲۹/۰	
۳	استخراج سنگ آهن	میلیون تن	۱۱/۲	۱۴/۹	۱۳۳/۰	۱۵/۵	۱۶/۲	۱۰۴/۵	۱۷/۳	۱۶/۴۵
۴	استخراج ذغال سنگ	میلیون تن	۱/۲	۱/۸	۹	۲/۵	۱/۹۲		۳	۲/۳
۵	کمیته ماس	هزار تن	۴۰۰	۳۸۲/۶	۹۵/۲	۵۲۲	۳۸۵	۶۲/۳	۶۲۲	
۶	تولید نقشه های زمین شناسی ۱:۱۰۰۰۰۰	برگ	۵۰۰	۲۸	۲۶/۰۰	۵۳۰		۲۳/۵۰	۳۷۵	۱۲/۰

مأخذ: ۱- سازمان مدیریت و برنامه ریزی، سیاستها و راهکارهای اداری و اهداف کمی بخش های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در برنامه سوم توسعه کشور، فروردین ۱۳۸۰، جدول ۱۶، ص ۱۲۵.

۲- این تعداد از گزارش کلان لایحه بودجه سال ۱۳۸۱، ارائه شده توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی به کمیسیون صنایع و معادن، استخراج شده است.

۴. عملکرد بخش صنعت و معدن

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در گزارشی که به کمیسیون صنایع و معادن و مخابرات ارائه داده^۱، اطلاعات مناسبی در موارد زیر ارائه نکرده است (جدول ۱ و ۲):

۱. در مورد ردیف‌های ۱، ۲ و ۴ جدول ۲، شاخص عملکرد داده نشده است.
 ۲. در مورد پوشش نقشه‌های زمین‌شناسی در سند سیاست‌ها و راهکارها و گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به کمیسیون صنایع و معادن، برای تعداد نقشه‌هایی که در هر سال باید تولید می‌شد دو رقم متفاوت ارائه شده است. برای مثال، در سند سیاست‌ها تعداد نقشه‌های با مقیاس ۱:۱۰۰۰۰۰۰ در برنامه برای سال‌های ۱۳۷۹، ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ به ترتیب ۲۷۲، ۳۲۵ و ۳۷۵ برگ عنوان شده. در حالی که در گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به کمیسیون صنایع و معادن و مخابرات مجلس، اهداف کمی برنامه برای دو سال ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ به ترتیب ۵۰ و ۵۳ برگ آمده است.

۳. با توجه به زمان ارائه بودجه در پایان سه ماهه سوم سال، انتظار این است که عملکرد بخش، لاقلاً با استناد به برخی از شاخص‌های جزئی، در نیمه اول سال ۱۳۸۰ ارائه شود. اما در گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به کمیسیون صنایع و معادن، پست و مخابرات، چنین آماری ارائه نشده است.

۴. عملکرد بخش در مورد نرخ رشد ارزش افزوده و اشتغال جدید صنعتی و معدنی برای سال ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ براساس برآوردهای دفتر اقتصاد کلان سازمان

۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، گزارش کلان لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ به کمیسیون صنایع و معادن، دی ماه ۱۳۸۰.

مدیریت و برنامه‌ریزی ارائه شده است. لکن معلوم نیست که این برآوردها مبتنی بر تخمین‌های کارشناسی است یا از مدل اقتصاد کلان استخراج شده‌اند. عملکرد بخش صنعت و معدن در سال ۱۳۷۹ و پیش‌بینی عملکرد در سال ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ در جداول (۱) و (۲) براساس گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ارائه شده است.

نکته در خور توجه این است که سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی هیچ تحلیلی از علل کند شدن رشد صنعتی در سال ۱۳۸۱، در مقایسه با برنامه، ارائه نداده و فقط در گزارش بخش‌های صنعت و معدن مسائل اساسی و چالش‌های این بخش را به شرح جداول (۳) و (۴) تشریح کرده است.

جدول ۳- مسائل اساسی و چالش‌های بخش صنعت

ردیف	عنوان و مضمون مشکل	توضیح
۱	ناهماهنگی در اعمال سیاست‌ها	ناهماهنگی در سرعت اعمال سیاست‌های آزادسازی تجاری با مقررات زدایی و اصلاح فضای فعالیت تولیدی
۲	تاخیر در اصلاح قوانین	تاخیر در اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم، کاهش نرخ و تمرکز مالیاتی بر بخش صنعت و تجمع عوارض و منع وضع عوارض جدید بر تولیدات صنعتی
۳	فقدان قوانین	فقدان قوانین ضد دامپینگ
۴	تاخیر در اجرای قراردادهای	روند عقد قراردادهای وجوه اداره شده بین دستگاه‌های اجرایی و بانک‌های عامل در سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ وضعیت مطلوبی نداشته است.
۵	تاخیر در اصلاح ساختار مؤسسات مالی	تغییرات ساختاری دربانک صنعت و معدن برای ایفای نقش یک بانک توسعه‌ای و تخصصی به وجود نیامده است.
۶	کندی روند اجرای ماده ۵۲ قانون برنامه سوم	منطقی کردن هزینه برق، گاز، تلفن، آب و فاضلاب و متناسب کردن نرخ‌های ترجیحی در جهت حمایت از تولید داخلی با کندی صورت گرفته است
۷	تأمین مالی خارجی	اثر نامطلوب قراردادهای فاینانس خارجی به کیفیت و قیمت سرمایه‌گذاری صنعتی و معدنی
۸	عدم استفاده از سازندگان داخلی	به دلیل فقدان پوشش مالی و ارزی توسط بانک‌ها، در پروژه‌های صنعتی کشور، از سازندگان داخلی به خوبی استفاده نمی‌شود.
۹	فقدان بسترهای قانونی FDI	بسترهای قانونی برای استفاده از سرمایه‌گذاری خارجی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک در جهت توسعه صنایع نوین فراهم نیست.

مآخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور «گزارش لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ به کمیسیون صنایع و معادن» آذرماه ۱۳۸۰ فصل صنایع، ص ۳.

جدول ۴- مسائل اساسی و چالش‌های بخش معدن

ردیف	عنوان و مضمون مشکل	توضیح
۱	کمبود اعتبارات طرح‌های بخش از محل فصل تحقیقات	طرح‌های تحقیقاتی بخش معدن (۸ طرح) که از فصل تحقیقات (دفتر امور پژوهش) تأمین اعتبار می‌شوند نسبت به سقف اعتبارات سال ۱۳۸۰ هیچ‌گونه افزایشی نداشته‌اند. این امر منجر به بروز مشکلات مالی و طولانی شدن طرح‌های مذکور خواهد شد که زیربنای طرح‌های اشتغال‌زا و تولیدی بخش معدن هستند (طرح‌های اکتشافی و احداث واحدهای نیمه صنعتی).
۲	سررسید اقساط فاینانس طرح‌های توسعه و توازن فولاد و مس و عدم اتمام طرح‌ها به علت عدم تحقق اعتبارات لازم	طرح‌های توسعه مس و فولاد که از محل قراردادهای توسعه فاینانس در دست اجرا هستند به دلیل سررسید اقساط فاینانس دچار مشکل تأمین مالی هستند. جمع اقساط سررسید شده ۱۳۰ میلیون دلار است.
۳	مشکلات دریافت تسهیلات بانکی مسنظور شده برای طرح‌های عمرانی	عدم تحقق تسهیلات بانکی پیش‌بینی شده در بودجه شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی جهت اجرای طرح‌های عمرانی منجر به طولانی شدن زمان خاتمه طرح‌ها می‌شود.
۴	کمبود منابع مالی برای تأمین تعهدات ماده ۶۲ طرح‌ها	طرح‌هایی که دارای تعهدات ماده ۶۲ هستند به دلیل عدم تحقق اعتبارات مورد نیاز در بودجه سنواتی طرح‌ها منجر به تأخیر پرداخت‌های ارزی از طرف بانک مرکزی و در نهایت تأخیر در اجرای طرح‌ها می‌شوند.
۵	عدم تحقق اعتبارات پیش‌بینی شده طرح‌ها از محل منابع داخلی	به علت عدم تحقق درآمدهای پیش‌بینی شده شرکت‌ها، منابع تأمین اعتباری اجرای طرح‌های عمرانی از محل منابع داخلی آن‌ها دچار مشکل است.

۵. سیاست مالی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱

«کنترل تورم و فراهم کردن محیط با ثبات اقتصادی از طریق اتخاذ سیاست‌های پولی و انضباط مالی» یکی از راهبردهای اقتصادی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ است^۱ شاخص‌های ثبات اقتصادی عبارت‌اند از:

- کنترل کسری بودجه؛

- کنترل نرخ تورم؛

- سطح قابل اداره کسری موازنه بازرگانی؛

- اجتناب از رکود ادواری و حفظ سطح اشتغال؛

- تضمین نرخ مناسب رشد اقتصادی.

در ادامه با بررسی این معیارها تلاش می‌شود صحت و سقم ادعای دولت مورد سنجیده شود. واقعیت این است که عملکرد بخش صنعت و معدن تا حدود زیادی به ایجاد محیط با ثبات اقتصادی بستگی دارد.

الف) کنترل کسری بودجه عمومی دولت

دولت در سال ۱۳۸۱ به طور خالص ۲۴۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت منتشر و ۴۱۳/۹ میلیارد ریال خالص نیز از تسهیلات مالی و وام‌های خارج استفاده خواهد کرد. اما در عین حال، در سال ۱۳۸۱ نه تنها از سیستم بانکی کشور استقراض نخواهد کرد، بلکه در حدود ۱۰۰۰ میلیارد ریال از تسهیلات بانکی را نیز بازپرداخت خواهد کرد. بدین ترتیب، خالص استقراض دولت در سال ۱۳۸۱

۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، گزارش کلان لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ به کمیسیون صنایع و معادن، اردیبهشت ۱۳۸۰، ص ۲۵

محدود به حدود ۹/۱۸۱۳ میلیارد ریال خواهد بود.

با دقت در ارقام بودجه معلوم می‌شود که وصولی خالص دولت از بابت واگذاری شرکت‌های دولتی ۶۰۰۰ میلیارد ریال برآورد شده است، ولی به نظر نمی‌رسد از این محل بیش از ۲۰۰۰ میلیارد ریال عاید دولت شود.

در عین حال اگر مالیات شرکت‌های دولتی براساس نرخ مندرج در قانون جدید مالیات‌های مستقیم ۲۵ درصد باشد درآمد مالیاتی دولت به میزان ۲۰۲۵ میلیارد ریال کاهش خواهد یافت.

اگر کسری‌های فوق محاسبه شود جمع کسری بودجه عمومی دولت به ۹/۷۸۳۸ میلیارد ریال خواهد رسید. این رقم معادل ۷/۳ درصد بودجه عمومی است.

ب) اثر انبساطی بودجه دولت

به رغم آن که کسری بودجه عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ محدود است، باید به این نکته توجه شود که افزایش بودجه متوازن خود دارای اثر انبساطی است. در سال ۱۳۸۱ مصارف بودجه عمومی دولت ۸/۲۴۳،۸۹۸ میلیارد ریال برآورد شده که در مقایسه با سال ۱۳۸۰ در حدود ۹/۴۹ درصد افزایش یافته است.

در سال ۱۳۸۱ هزینه‌های جاری دولت ۲/۵۳ درصد و هزینه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای آن ۸/۳۴ درصد بیش از سال ۱۳۸۰ خواهد بود.

افزایش هزینه‌های جاری به مبلغ ۲/۸۵۵۷۴ میلیارد ریال نه در سایه افزایش مالیات‌ها (که قدر مطلق آن اندک و ۶۶/۱۲ میلیارد ریال است) بلکه به طور

عمده در اثر تنزل ارزش رسمی ریال (از هر دلار ۱۷۵۰ ریال به ۷۷۰۰ ریال) تأمین مالی شده است.

در سال ۱۳۸۱ به رغم آن که مقدار و قیمت صادرات نفت ایران کاهش خواهد یافت، درآمد ریالی ایران از محل صادرات نفت در اثر تنزل ارزش ریال از ۶۸۶۵۲/۴ میلیارد ریال به ۹۸۵۶۰ میلیارد ریال افزایش خواهد یافت. از طرف دیگر دولت، ۲/۱ میلیارد دلار نیز از حساب ذخیره ارزی برداشت خواهد کرد و از این طریق ۱۶،۱۷۰ میلیارد ریال دیگر بر درآمدهای خود خواهد افزود.

همانطور که می‌دانیم افزایش بودجه متوازن بر تقاضای کل اثر انبساطی دارد. به نظر می‌رسد اتخاذ سیاست مالی انبساطی در وضعیتی که دولت دست به تنزل ارزش رسمی برابری ریال زده است، به گرایش‌های تورمی در سال آینده دامن خواهد زد. به این ترتیب حفظ ارزش برابری ریال و دلار در سطح کنونی، مستلزم مصرف ذخایر ارزی بانک مرکزی به میزان زیاد است. با توجه به آثار انبساطی بودجه متوازن، در سال آینده حفظ نرخ تورم در سطح ۱۳ تا ۱۴ درصد باید دشوار باشد و احتمالاً سطح قیمت‌ها بیش از این افزایش خواهد یافت.

در این صورت حفظ توان رقابتی کشور مستلزم تنزل بیش‌تر ارزش ریال در سال آینده خواهد بود. اگر دولت در حفظ نرخ رسمی جدید (یعنی هر دلار ۷۷۰۰ ریال) اصرار ورزد مجدداً شاهد برقراری سیستم دو نرخ خواهیم بود. گذشته از اثر انبساطی بودجه متوازن، باید توجه داشت که تنزل ارزش پول ملی نوعی شوک قیمتی بر اقتصاد وارد خواهد کرد. یعنی قیمت واردات بخشی از

کالاها که در سال ۱۳۸۰ از ارز ۱۷۵۰ ریالی استفاده می‌کردند و در سال آینده از یارانه ارزی برخوردار نخواهند بود بالا خواهد رفت.

ج) تراز پرداخت‌ها و موازنه بازرگانی

در سال ۱۳۸۱ پیش‌بینی شده است عایدات حاصل از صادرات نفت و فراورده‌ها به ۱۹۰۰۷۸ میلیون دلار برسد. در این پیش‌بینی قیمت هر بشکه نفت ۱۷/۵ دلار منظور شده است. در صورتی که مقدار صادرات کشور کاهش یابد، یا قیمت نفت از رقم فوق کم‌تر شود، این پیش‌بینی تحقق نخواهد یافت. پس از کسر تعهدات بیع متقابل از رقم فوق، درآمد ارزی کشور از محل نفت به ۱۷۴۷۱ میلیون دلار می‌رسد. در سال ۱۳۸۱ از صادرات غیرنفتی ۵۴۶۳ میلیون دلار و از صدور خدمات، ۲۹۱۵ میلیون دلار نصیب ایران خواهد شد که با احتساب درآمد حاصل از صدور نفت جمعاً به مبلغ ۲۵۰۸۴۹ میلیون دلار خواهد رسید.

واردات کالاها و خدمات در سال ۱۳۸۱ در حدود ۲۲۰۳۱۳ میلیون دلار پیش‌بینی شده است. بدین ترتیب خالص موازنه بازرگانی کشور در سال ۱۳۸۱ مثبت و معادل ۳۰۵۳۶ میلیون دلار برآورد شده است.

به موجب برآورد مدیریت و برنامه‌ریزی، خالص بدهی‌های کوتاه مدت کشور در سال ۱۳۸۱ در حدود ۲۳۴ میلیون دلار افزایش خواهد یافت.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی پرداخت بدهی‌های دراز مدت کشور را در سال ۱۳۸۱ در حدود ۹۶۵ میلیون دلار و دریافت وام‌های بلندمدت را در حدود ۱۴۵۶ میلیون دلار پیش‌بینی کرده است. به نظر می‌رسد برآورد اخیر نادرست باشد، چرا که خالص استفاده شرکت‌های دولتی از وام‌های خارجی در سال ۱۳۸۱

حدود ۵۳۸۹ میلیون دلار (معادل ۴۱۴۹۵ میلیارد ریال) پیش‌بینی شده است. در این صورت اگر فرض کنیم بخش خصوصی در سال ۱۳۸۱ هیچ نوع استقراض دراز مدت از خارج نداشته باشد، بدهی خارجی کشور فقط از طریق استقراض شرکت‌های دولتی به میزان ۴.۴۲۴ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت. افزایش بدهی‌های خارجی به مقداری بیش از سقف تعیین شده برای پایان برنامه سوم خطری است که در کمین اقتصاد ایران است. بخش خصوصی با این توهم که نرخ بهره وام‌های خارجی در مقایسه با وام‌های داخلی ارزان و خطر ارزی ناچیز است، تمایل فراوانی به استقراض خارجی پیدا کرده است. انباشته شدن بدهی خارجی به صورت قراردادهای بیع متقابل و اصل و فرع دیون و تعهدات خارجی، رشد دراز مدت اقتصاد کشور را برای سال‌های برنامه چهارم با مخاطره جدی مواجه خواهد ساخت.

د) اجتناب از رکود ادواری

همان‌طور که گفته شد سیاست‌های مالی دولت انبساطی است. این امر موجب افزایش تقاضای کل خواهد شد. در صورتی که سیاست‌های پولی انقباضی نتواند آثار سیاست مالی انبساطی را خنثی کند و منحنی عرضه کل انعطاف‌پذیر باشد می‌توان انتظار داشت که این سیاست‌ها منجر به افزایش سطح تولید اقتصاد شود. کاهش نرخ مالیات بر شرکت‌ها نیز می‌تواند موجب افزایش تقاضا برای سرمایه‌گذاری در سال ۱۳۸۱ شود.

در سال ۱۳۸۱ به نظر می‌رسد مانده اعتبارات سیستم بانکی تا سقف ۴۲۰۰۰ میلیارد ریال افزایش یابد (بند ج تبصره ۳ بودجه). با توجه به کاهش

سپرده قانونی بانک‌ها نزد بانک مرکزی، به نظر می‌رسد که بانک مرکزی در سال ۱۳۸۰ سیاست انبساط پولی را در پیش گرفته است. در سال آینده نیز با توجه به سقف افزایش مانده تسهیلات بانکی در بودجه کشور، برای بانک مرکزی جزء متابعت از سیاست دولت، راهی باقی نمی‌ماند.

اما نکته در این جا است که شیب منحنی عرضه در ایران تند است و افزایش تقاضا نمی‌تواند به افزایش نرخ استفاده از ظرفیت‌های تولید در همه بخش‌ها بیانجامد. لذا بخش عمده افزایش تقاضا با افزایش قیمت‌های داخلی خنثی خواهد شد.

ه) تضمین رشد اقتصادی درازمدت

دولت در سال ۱۳۸۰ با اصلاح قانون مالیات‌ها زمینه مساعدتری برای سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن به وجود آورد. به شرط ثبات سایر عوامل، انتظار می‌رود این اصلاحات، موجب افزایش میزان سرمایه‌گذاری در اقتصاد کشور و بهبود رشد درازمدت اقتصادی شود.

سیاست دولت در زمینه اولویت دادن به تکمیل طرح‌های نیمه تمام نیز در افزایش سریع ظرفیت‌های تولیدی کشور تأثیر مثبت خواهد داشت و در سال آینده می‌توان انتظار داشت که با تکمیل تعدادی از طرح‌های نیمه تمام کشور، فرصت‌های اشتغال و تولید بیش‌تری به وجود آید.

انتخاب سیستم نرخ ارز شناور هدایت شده نیز در صورت وفاداری بانک مرکزی و دولت به این سیاست، می‌تواند اتخاذ رویکرد صادراتی را تسهیل کند و افزایش تقاضای صادرات، موجب سرمایه‌گذاری بیش‌تر در بخش‌های صادراتی

کشور شود.

در صورتی که در سال آینده دولت قادر باشد قانون کار موجود را اصلاح کند و از این طریق انعطاف‌پذیری بازار کار را فراهم سازد، یکی دیگر از موانع رشد درازمدت اقتصاد کشور از میان برداشته خواهد شد.

اما موانع رشد درازمدت در اقتصاد ایران بسیار است. تنش در مناسبات بین‌المللی، بی‌ثباتی اقتصادی، فقدان بسترهای نهادی و قانونی مناسب از آن جمله است.

۶. تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در بخش صنعت (اعتبارات عمرانی)

اعتبارات عمرانی پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ برای صنعت کشور ۸۴۵،۸۳۷ میلیون ریال است. این مبلغ در مقایسه با اعتبار مصوب سال ۱۳۸۰، حدوداً ۲ برابر آن است. از این مبلغ جمعاً ۹۳۰،۰۰۰ میلیون ریال، یا ۱۱ درصد، به شرح زیر به طرح‌های جدید اختصاص یافته است:

۱۵،۰۰۰	- طرح کمک به توسعه صنایع نوین
	- پرداخت سود اوراق مشارکت طرح
۶۸،۰۰۰	توسعه نیشکر و صنایع جانبی
۱۰،۰۰۰	- تکمیل و ایجاد فاضلاب چرم شهرها
<u>۹۳،۰۰۰</u>	جمع

کمک به توسعه صنایع نوین به صورت وجوه اداره شده و از طریق سیستم

بانکی در شکل تسهیلات اعتباری در اختیار بخش خصوصی قرار خواهد گرفت. کمک به تکمیل و ایجاد فاضلاب چرم شهرها به دلیل مقابله با آثار نامطلوب زیست محیطی پساب صنعتی کارخانجات چرم سازی در اختیار آنها قرار خواهد گرفت. نکته در خور توجه این است که اعتبار سال‌های آتی این طرح قابل ملاحظه و معادل ۹۰,۰۰۰ میلیون ریال برآورد شده است.

کمیسیون صنایع و معادن در بررسی این سه طرح جدید، می‌توانست از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور سه گزارش توجیهی اجمالی (در حد مثلاً ۲ صفحه برای هر طرح) بخواهد. این درخواست مطرح نشده و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی هیچ توضیح مکتوبی به کمیسیون ارائه نداده است. لذا به طور ضمنی هر سه طرح بدون بررسی کم و کیف آنها پذیرفته خواهد شد.

مبلغ ۹۸,۲۳۷ میلیون ریال، یا ۱۱/۶ درصد، اعتبارات عمرانی بخش صنعت به طرح‌های استانی اختصاص یافته که درباره تعداد و مشخصات آنها اطلاعی ارائه نشده است. از این رو اظهار نظر در این مورد امکان‌پذیر نیست. اعتبارات طرح‌های عمرانی استانی فصل صنعت در مقایسه با بودجه مصوب ۱۳۸۰ در حدود ۱۷/۵ درصد رشد نشان می‌دهد که پس از حذف تورم قیمت‌ها در سال ۱۳۸۱ (که حدود ۱۴ درصد پیش‌بینی شده است)، رشد اعتبار طرح‌های استانی به قیمت واقعی به رقم ناچیز ۳/۵ درصد خواهد رسید.

مبلغ ۳۴۵ میلیارد ریال، یا ۳۶/۸ درصد، از اعتبارات عمرانی صنعت در لایحه پیشنهادی به برنامه کمک‌های فنی و اعتباری اختصاص یافته است. از این مبلغ ۱۵,۰۰۰ میلیون ریال صرف طرح کمک به توسعه صنایع نوین (که قبلاً مورد بحث

قرار گرفت) خواهد شد و بقیه برای چهار طرح به شرح جدول (۱۱) مصرف خواهد شد.

پرداختی دولت به دو طرح «کمک‌های فنی و اعتباری به طرح‌های صنعتی غیردولتی» و «کمک‌های فنی و اعتباری به طرح‌های صنایع کوچک غیردولتی» در سال‌های قبل جمعاً ۸۲.۵۰۰ میلیون ریال بوده و در سال ۱۳۷۹ ظاهراً وجهی از این بابت پرداخت نشده است. در بودجه مصوب سال ۱۳۸۰ برای چهار طرح جمعاً ۱۹۶.۰۰۰ میلیون ریال اختصاص یافته بود.

حال این سؤال مطرح است که نتایج اجرای این طرح‌ها در سال‌های گذشته تا چه حد موفق بوده است. آیا وزارت صنایع و معادن و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در این زمینه بررسی ویژه‌ای انجام داده‌اند. به نظر می‌رسد افزایش اعتبارات برنامه کمک‌های فنی و اعتباری در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ به میزان ۶۰/۵ درصد و اختصاص ۱۱۲.۵۰۰ میلیون ریال دیگر به این طرح‌ها از محل بند «ل» تبصره ۲۱، بدون در دست داشتن مدارک مستندی در مورد نتایج اجرای طرح‌های ذیل این برنامه، هیچ توجیه منطقی ندارد.

مبلغ ۳۴۰.۰۰۰ میلیون ریال از اعتبارات عمرانی بخش صنعت برای مطالعه و احداث ۷ طرح صنعتی اختصاص یافته است. از میان طرح‌های مذکور سه طرح زیر در سال ۱۳۸۱ به بهره‌برداری خواهند رسید:

- ایجاد کارخانه ریخته‌گری و آهنگری قطعات سنگین با مجموع اعتبار ۲۷۹.۲۴۱ میلیون ریال که ۱۶۲.۰۰۰ میلیون ریال آن مربوط به سال ۱۳۸۱ است. گفتنی است که این طرح در سال ۱۳۶۹ شروع شده، یعنی دوره اجرای آن ۱۳ سال به درازا کشیده است.

- طرح ساخت هواپیمای ایران ۱۴۰ که از سال ۱۳۷۵ شروع شده و جمعاً ۲۲۴,۳۶۰ میلیون ریال از اعتبارات بودجه عمرانی صرف آن خواهد شد. از این مبلغ ۶۳,۰۰۰ میلیون ریال در سال ۱۳۸۱ هزینه خواهد شد.

- ایجاد مرکز فرآوری مواد معدنی که از سال ۱۳۶۷ شروع شده و از محل اعتبارات عمرانی جمعاً ۱۰۹,۱۲۱ میلیون ریال به آن اختصاص یافته و ۲۰,۰۰۰ میلیون ریال آن در سال ۱۳۸۱ به مصرف خواهد رسید.

بدین ترتیب ۱۳۵,۰۰۰ میلیون ریال صرف احداث ۴ طرح صنعتی در دست اجرا خواهد شد که در سال‌های پس از ۱۳۸۱ به بهره‌برداری خواهند رسید. گفتنی است که طرح ایجاد کارخانه فروکروم سبزوار که از سال ۱۳۷۶ شروع شد، با تأخیر اجرا شده و در سال ۱۳۸۲ به بهره‌برداری خواهد رسید.

(ارقام به میلیون ریال)

جدول ۷- برنامه ایجاد و توسعه صنایع شیمیایی و پتروشیمی در سال ۱۳۸۱

شماره طبقه بندی	عنوان طرح	دستگاه تولیدی	سال شروع	سال تکمیل	پرداشته های سالهای قبل	۱۳۷۶ پرداشته	۱۳۸۰ مصوب	پیشیاد سال ۱۳۸۱									
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸		
۴۰۴-۴۰۴۶۸	مطبخ تولیدات رنگهای شیمیایی زرد کرمان	شرکت ملی فولاد ایران	۱۳۸۰	۱۳۸۲	۰	۰	۱۰۰۰۰	۱۴۰۰۰	۱۵۲۲۰	۰	۰	۰	۰	۲۸۰	۲۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۶۰۰۰۰
۴۰۴-۲۶۹	ایستگاه خنک کننده و گرمایش	شرکت ملی فولاد ایران	۱۳۸۰	۱۳۸۴	۰	۰	۵۰۰	۱۲۰۰۰	۲۸۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۹۹۵۰۰	۲۵۰۰۰۰
۴۰۴-۴۰۰۰	جمع برنامه				۰	۰	۱۰۵۰۰	۲۶۰۰۰	۵۳۲۲۰	۰	۰	۰	۰	۲۸۰	۲۱۹۵۰۰	۳۱۰۰۰۰	

۱. ساختمان و سایر مستحدثات ۲. ماشین آلات و تجهیزات ۳. سایر دارایی های ثابت ۴. استفاده از موجودی انبار
۵. اقلام گرانبها ۶. زمین ۷. سایر دارایی های تولید نشده ۸. بند طل، تبصره ۲۹

(ارقام به میلیون ریال)

جدول ۸- برنامه ایجاد و توسعه صنایع فلزی و ذوب فلز در سال ۱۳۸۱

شماره طبقه بندی	عنوان طرح	دستگاه تولیدی	سال شروع	سال تکمیل	پرداشته های سالهای قبل	۱۳۷۶ پرداشته	۱۳۸۰ مصوب	پیشیاد سال ۱۳۸۱								
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	
۴۰۴-۶۳۰۸	ایجاد کارخانه ریخته گری و آشنکری خط تولید سنگین	شرکت ملی سازمان گسترش و توسعه صنایع ایران	۱۳۶۹	۱۳۸۱	۱۴۱۳۳۱	۰	۲۸۰۰۰	۳۵۰۰۰	۶۵۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶۲۰۰۰	۲۷۹۳۳۱
۴۰۴-۶۳۱۷	مطبخ و انداخت کارخانه فرو گرم سبزوهار	سازمان توسعه و توجیهی معدنی و صنایع معدنی ایران	۱۳۷۶	۱۳۸۲	۲۳۵۵۸	۰	۱۶۰۰۰	۲۳۸۰۰	۲۰۵۰۰	۰	۰	۰	۰	۱۲۰۰۰	۹۹۵۵۸	
۴۰۴-۶۳۱۸	مطبخ و تولید ورق سرد	شرکت ملی فولاد ایران	۱۳۸۰	۱۳۸۲	۰	۰	۵۰۰۰۰	۳۹۰۰۰	۱۵۹۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵۵۰۰۰	۲۵۰۰۰۰
۴۰۴-۶۰۰۰	جمع برنامه				۱۶۴۷۸۹	۰	۱۰۴۰۰۰	۹۱۸۸۰	۱۰۱۴۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۷۰۰۰	۳۲۸۷۸۹

جدول ۹- برنامه ایجاد و توسعه صنایع مکانیکی

(ارقام به میلیون ریال)

شماره طبقه بندی	عنوان طرح	دستگاه دین	سال شروع	سال خاتمه	پرداختی های سال های قبل	۱۳۷۹ پرداختی	۱۳۸۰ مصوب	پیشهاد سال ۱۳۸۱							جمع کل	برآورد سال های بعد	جمع کل	
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷				۸
۴۰-۴-۷۲۳۵	طرح ساخت هوابومی ایران ۱۴۰	شرکت سهامی صنایع هوابوماسازی ایران (هسا)	۱۳۷۵	۱۳۸۱	۱۲۰۳۶۰		۱۵۶۰۰									۲۳۰۰۰	۴۸۴۰۰	۲۲۴۳۶۰
۴۰-۴-۷۲۳۶	ساخت موتور هوابوما	شرکت سهامی صنایع هوابومی (صها)	۱۳۷۹	۱۳۸۳	۳۴۰۲		۱۰۰۰۰		۵۰۰۰۰	۳۳۰۰۰	۵۰۰					۱۰۰۰	۹۱۴۵۸	۱۴۴۸۶۰
۴۰-۴-۷۰۰۰	جمع برنامه				۱۲۳۷۶۲		۲۵۶۰۰		۷۳۵۰۰	۵۰۰						۱۰۰۰	۱۳۹۸۵۸	۳۶۹۲۲۰

جدول ۱۰- برنامه کمک های فنی

(ارقام به میلیون ریال)

شماره طبقه بندی	عنوان طرح	دستگاه دین	سال شروع	سال خاتمه	پرداختی های سال های قبل	۱۳۷۹ پرداختی	۱۳۸۰ مصوب	پیشهاد سال ۱۳۸۱							جمع کل	برآورد سال های بعد	جمع کل	
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷				۸
۴۰-۴۱۱۲۱۰	تکمیل و ایجاد فاضلاب چرم شهرها	شرکت سهامی شهرک های صنعتی ایران	۱۳۸۱	۱۳۸۴			۱۰۰۰۰		۵۵۰۰	۳۰۰۰						۱۵۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰
۴۰-۴۱۱۰۰۰	جمع برنامه						۱۰۰۰۰		۵۵۰۰	۳۰۰۰						۱۵۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰

۱. ساختمان و سایر مستحقات
 ۲. ماشین آلات و تجهیزات
 ۳. سایر دارایی های ثابت
 ۴. استفاده از موجودی انبار
 ۵. اقلام گرانبها
 ۶. زمین
 ۷. سایر دارایی های تولید نشده
 ۸. بند «ل» تبصره ۲۹

جدول ۱۱- برنامه کمک‌های فنی و اعتباری

(ارقام به میلیون ریال)

شماره طبقه بندی	عنوان طرح	دستگاه طبقه بندی	سال شروع	سال تکمیل	پرده های فنی سال های قبل	پرده های ۱۳۷۱	۱۳۸۰ مصوب	پیش‌بینی سال ۱۳۸۱										
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸			
۴۰-۴۳-۲-۱	کمک‌های فنی و اعتباری	وزارت صنایع	۱۳۷۹	۱۳۸۴	۸۰۰۰۰		۱۲۰۰۰۰											
	طرح‌های صنعتی غیر دولتی	وزارت صنایع و معادن																
۴۰-۴۳-۲-۲	کمک‌های فنی و اعتباری	وزارت صنایع	۱۳۷۹	۱۳۸۴	۲۵۰۰		۶۰۰۰۰											
	بعضی صنایع کوچک غیر دولتی	وزارت صنایع و معادن																
۴۰-۴۳-۲-۳	کمک به بین‌سازی انرژی در صنایع تولید پاکتر	وزارت صنایع و معادن	۱۳۸۰	۱۳۸۴			۱۰۰۰۰											
۴۰-۴۳-۲-۴	کمک به ایجاد واحدهای نمونه‌طراحی و تولید نرانشدر صنعت میکروالکترونیک	وزارت صنایع و معادن	۱۳۸۰	۱۳۸۴			۶۰۰۰											
۴۰-۴۳-۲-۵	کمک به توسعه صنایع نوین	وزارت صنایع و معادن	۱۳۸۱	۱۳۸۴														
۴۰-۴۳-۰۰۰	جمع برنامه				۸۷۵۰۰		۱۹۶۰۰۰											

۱. ساختمان‌ها و سایر مستحدثات
 ۲. ماشین آلات و تجهیزات
 ۳. سایر دارایی‌های ثابت
 ۴. استفاده از موجودی اعتبار
 ۵. ارقام گرانیها
 ۶. زمین
 ۷. سایر دارایی‌های تولید نشده
 ۸. بند ۷ تبصره ۲۹

۷. تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در بخش معدن (اعتبارات عمرانی)

در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱، اعتبارات عمرانی بخش معدن معادل ۶۸۷.۹۰۰ میلیون ریال پیش‌بینی شده است که در مقایسه با بودجه مصوب سال ۱۳۸۰، افزایشی به میزان ۸۴/۹ درصد نشان می‌دهد.

از اعتبار فوق مبلغ ۲۰۵.۰۰۰ میلیون ریال یا ۲۹/۸ درصد به برنامه اکتشاف معدنی اختصاص یافته است. ۴۱۳.۰۰۰ میلیون ریال یا ۶۰/۰ درصد کل اعتبار بخش معدن به برنامه تجهیز و راه‌اندازی معادن و ۶۹.۹۰۰ میلیون ریال یا ۱۰/۲ درصد به برنامه کمک‌های فنی و اعتباری به طرح‌های غیردولتی اختصاص یافته است.

طرح‌های عمرانی بخش معدن در جدول ۱۲ فهرست شده است. به طوری که ملاحظه می‌شود، طرح‌های تجهیز و راه‌اندازی معادن عموماً برای مدتی بسیار طولانی تداوم یافته‌اند، اما در مورد بررسی علل تأخیرهای طولانی در این زمینه نه از وزارت صنایع و معادن و نه از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به کمیسیون صنایع و معادن مجلس شورای اسلامی هیچ گزارش تحلیلی ارائه نشده است.

جدول ۱۲- برنامه برآورد اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی در سال ۱۳۸۱ فصل معادن برحسب برنامه و طرح

شماره طبقه‌بندی	عنوان طرح	دستگاه‌پذیر	سال شروع	سال خاتمه	پرکنشی‌های سال‌های قبل	مصرف سال ۱۳۸۰	برآورد سال ۱۳۸۱	جمع										
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸			
۴۰۷۰۲۰۰۰	اکتشافات معدنی				۱۵۴۶۰۶۳۰۰	۱۲۹۳۹۴۰۰۰	۲۰۵۰۰۰۰۰۰	۱۱۳۴۴۶۰۰۰	۴۲۰۳۵۰۰۰	۷۷۲۰۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۰۷۰۲۲۸۵	اکتشاف و تجهیز ذخایر تناس و صنایع معدنی ایران	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران	۱۳۶۸	۱۳۸۴	۴۷۴۶۴۳۰۰	۵۲۰۰۰۰۰۰	۸۵۰۰۰۰۰۰	۳۸۲۳۳۴۰۰	۱۹۹۱۵۹۱۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۵۸۲۵۰۰۰۰	۲۲۲۰۰۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۰۷۰۲۳۲۷	اکتشاف و تجهیز معادن سنگ آهن	شرکت ملی فولاد ایران	۱۳۶۹	۱۳۸۵	۸۰۵۸۰۰۰۰	۵۴۳۹۴۰۰۰	۶۵۰۰۰۰۰۰	۵۱۳۲۱۱۰۰۰	۳۲۱۲۳۷۰۰۰	۳۵۰۰۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۰۷۰۲۳۶۷	اکتشاف و فرآوری خلیج سبیت کبیر	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران	۱۳۷۳	۱۳۸۱	۲۶۵۶۲۰۰۰	۲۳۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰	۶۱۵۶۲۰۰۰	۰	۸۰۰۰۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۰۷۰۲۳۶۸	تامین بخشی از سرمایه صندوق بیمه سرمایه‌گذاری فعالیت‌های معدنی	وزارت صنایع و معادن	۱۳۸۱	۱۳۸۳	۰	۰	۳۵۰۰۰۰۰۰	۹۳۰۰۰۰۰۰	۵۸۰۰۰۰۰۰۰	۳۵۰۰۰۰۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۰۷۰۳۰۰۰	تجهیز و راه‌اندازی معادن				۷۴۸۰۱۸۵۸۰	۱۹۱۰۰۶۰۰۰	۴۱۳۰۰۰۰۰۰	۱۸۷۲۹۲۷۰۰	۵۲۱۶۲۲۲۰۰	۱۱۷۰۰۰۰۰۰	۲۱۲۵۲۰۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۰۷۰۳۲۹۷	تجهیز معادن و احداث واحد تولید بوکسیت	شرکت سهامی تولید آلومینای ایران	۱۳۶۹	۱۳۸۱	۳۵۹۱۲۶۸۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۳۲۱۲۶۸۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۰۷۰۳۳۰۵	احداث واحد نیمه‌صنعتی کنسانتره منبایوم کهنوج	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران	۱۳۶۸	۱۳۸۱	۴۲۸۹۸۴۰۰	۱۵۸۲۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰	۳۳۷۱۸۴۰۰۰	۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

فصل معادن

دلنامه جدول ۱۲ - برنامه برآورد اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی در سال ۱۳۸۱ فصل معادن برحسب برنامه و طرح

(ارقام به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان طرح	دستگاه‌نویس	سال شروع	سال	پرداختی‌های سال‌های قبل	مصبوب سال ۱۳۸۰	برآورد سال ۱۳۸۱	جمع							جمع کل		
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷		۸	
۴۰۷۰۳۳۱۹	نمبر معدن خالص سگ طیس	شرکت ملی فولاد ایران	۱۳۷۰	۱۳۸۲	۱۴۳۹۵۰۰۰	۲۰۹۱۹۰۰۰	۵۵۰۰۰۰۰	۲۰۴۷۵۰۰۰	۲۶۰۲۲۰۰۰								۲۶۶۵۱۲۰۰۰
۴۰۷۰۳۳۲۲	توسعه مجتمع معدنی سگ آهن چغارت	شرکت ملی فولاد ایران	۱۳۷۰	۱۳۸۲	۱۸۲۰۲۵۲۶۰	۵۲۵۶۷۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰	۵۱۶۵۰۰۰۰	۲۷۰۰۰۰۰۰								۵۰۸۱۶۶۰۰۰
۴۰۷۰۳۳۴۰	تجهیز معدن و احداث واحد تولید مس سرگون	شرکت ملی صنایع مس ایران	۱۳۷۶	۱۳۸۲	۷۰۱۳۶۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰۰۰	۵۲۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰								۴۷۰۱۳۶۰۰۰
۴۰۷۰۳۳۴۱	تولید اسید سولفوریک از گازهای خروجی مس سرچشمه	شرکت ملی صنایع مس ایران	۱۳۷۹	۱۳۸۲	۲۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰									۵۰۰۰۰۰۰۰
۴۰۷۰۳۳۴۵	احداث واحد تولید آلومینا از پلین هیدرات ایران	شرکت ملی آلومینیوم ایران	۱۳۶۹	۱۳۸۲	۴۷۲۸۷۱۲۰	۱۱۷۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰۰	۱۲۸۰۰۰۰۰۰	۱۲۶۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰۰							۱۱۳۹۸۲۰۰۰
۴۰۷۳۰۰۰۰	کمک‌های فنی و اعتباری				۶۹۴۰۰۰۰۰	۵۱۷۰۰۰۰۰	۶۹۹۰۰۰۰۰										۱۱۴۰۰۰۰۰۰
۴۰۷۳۰۲۰۱	اعتباری به طرح‌های غیر دولتی	وزارت صنایع و معادن	۱۳۷۹	۱۳۸۲	۶۹۴۰۰۰۰۰	۵۱۷۰۰۰۰۰	۶۹۹۰۰۰۰۰										۱۱۴۰۰۰۰۰۰

ادامه جدول ۱۷- کل اعتبارات عمرانی فصل معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱

(ارقام به هزار ریال)

جمع کل	برآورد سال‌های پس	پیش‌بینی سال ۱۳۸۱								برآورد سال ۱۳۸۱	مصوب سال ۱۳۸۰	جمع پرداخت‌های سال‌های قبل	شماره طبقه‌بندی
		۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱				
۴۴۲.۷۵۰۰	۲۴۲.۰۰۰.۰۰۰	۲.۲۵۰.۰۰۰	۱۳۸.۱۳۸.۰۰۰	۳۳۲.۰۰۰	۰	۱۰۰.۰۰۰	۵۳۷.۰۰۰	۱۴۸۱.۲۰۰	۳۱۴.۳۲۱.۰۰۰	۶۸۷.۹۰۰.۰۰۰	۳۳۱.۰۰۰.۰۰۰	۹۳۲.۰۲۴۸۸.۰۰۰	۴.۶۰۰.۰۰۰

۱. ساختمان‌ها و سایر مستحقات
 ۲. ماشین‌آلات و تجهیزات
 ۳. سایر دارایی‌های ثابت
 ۴. استفاده از موجودی انبار
 ۵. ارقام گرفتاریا
 ۶. زمین
 ۷. سایر دارایی‌های تولید نشده
 ۸. بند طه تبصره ۲۹

۸. اعتبارات برنامه تحقیقات صنعتی و معدنی

در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ جمعاً مبلغ ۳۵۷,۰۳۹ میلیون ریال برای تحقیقات صنعتی و معدنی اختصاص یافته است که در مقایسه با بودجه مصوب سال ۱۳۸۰ افزایشی در حدود ۳۵/۸ درصد را نشان می‌دهد.

مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی، اجرای ۴ طرح را جمعاً با اعتباری معادل ۶۴,۹۸۴ میلیون ریال بر عهده خواهد داشت. از این مبلغ ۳۹,۸۴۴ میلیون ریال، یا ۶۱/۳ درصد، صرف توسعه و تجهیز آزمایشگاه‌های مؤسسه استاندارد خواهد شد (جدول ۱۳). در سال ۱۳۸۱ با برداشته شدن موانع غیر تعرفه‌ای تجارت خارجی، کنترل استانداردهای کیفی محصولات وارداتی برای حمایت از صنایع داخلی در مبادی ورودی کشور حائز اهمیت بیش‌تری خواهد شد. اما مؤسسه استاندارد برنامه مناسبی در این زمینه ندارد و به نظر نمی‌رسد در سال آینده آمادگی این کار را به طور کامل کسب کند. نمونه بارز این مسأله به ایجاد مراکز آزمایش فولاد وارداتی مربوط می‌شود که به رغم کمک‌های مالی شرکت ملی فولاد ایران، همچنان با تأخیر توأم شده است. مؤسسه باید برنامه خود را در این زمینه به کمیسیون ارائه دهد.

حصول اطمینان از انطباق کالاهای وارداتی با استانداردهای مورد قبول مؤسسه استاندارد و تسریع و تسهیل ورود کالا به کشور در سازگاری و هماهنگی با مقررات و روش‌های متعارف در تجارت جهانی به منظور حمایت از حقوق عمومی (مصرف‌کنندگان) از لحاظ بهداشتی، ایمنی و ضوابط زیست محیطی و حمایت از حقوق تولیدکنندگان داخلی در مقابل تخریب بازار و رقابت نامطلوب از طریق

ورود کالاهای با کیفیت پایین حائز اهمیت است. در این زمینه آیین‌نامه اجرایی روش‌های ارزیابی انطباق کالاهای وارداتی در تاریخ ۱۳۷۹/۱۱/۸ در مؤسسه استاندارد تهیه شده، لیکن با گذشت نزدیک یک سال هنوز به تصویب نرسیده است.

سازمان زمین‌شناسی، اجرای ۶ طرح تحقیقاتی را جمعاً با اعتباری معادل ۵۴۸۱۵ میلیون ریال بر عهده خواهد داشت (جدول ۱۳). متأسفانه عملکرد سازمان مذکور در زمینه تکمیل نقشه‌های زمین‌شناسی، اکتشافات ژئوشیمیایی و اکتشاف سراسری ذخایر معدنی از برنامه‌های آن عقب مانده است. در زمینه علل تأخیر طولانی در اجرای برنامه‌های تحقیقاتی سازمان زمین‌شناسی، گزارشی توسط سازمان مذکور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به کمیسیون ارائه نشده است. شایان ذکر است که اعتبار طرح‌های تحقیقاتی سازمان در سال گذشته ۴۶،۹۷۵ میلیون ریال بوده است. حال سؤال این است که با افزایش ۱۶/۶ درصدی اعتبارات سازمان مذکور، که پس از حذف تورم، افزایش ناچیزی در حد ۲/۶ درصد به قیمت ثابت خواهد داشت، آیا سازمان مذکور خواهد توانست به جبران عقب ماندگی‌های خود بپردازد؟

مبلغ ۱۰۰۰،۰۰۰ میلیون ریال یا ۲۸ درصد اعتبار تحقیقاتی صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ به ایجاد و تجهیز مراکز آزمایشی و تحقیق استاندارد کردن قطعات خودرو اختصاص یافته است. این طرح از سال ۱۳۷۳ شروع شده و تا این زمان جمعاً ۳۷،۴۲۰ میلیون ریال صرف آن شده است. وزارت معادن و فلزات و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی تاکنون گزارشی در مورد عملکرد این طرح در سال‌های گذشته و علل افزایش نمایان اعتبار این طرح در سال ۱۳۸۱

ارائه نداده‌اند.

تا جایی که می‌دانیم این طرح با استناد به تبصره ۱۱ قانون خودرو با اعتباری معادل ۵ درصد از درآمدهای مالیاتی حاصل از ورود و تولید خودرو تعریف شده است. هدف از آن تجهیز و ایجاد مراکز آزمایش، تحقیق و استاندارد کردن قطعات خودرو است تا به ارتقای کیفیت در تولید قطعات و اجزای خودرو توسط شرکت‌ها، مؤسسات و کارگاه‌های دولتی و غیردولتی و اشخاص حقیقی که صلاحیت کاری آن‌ها مورد تأیید وزارت صنایع و معادن است، منجر شود.

به رغم سپری شدن ۸ سال از اجرای این طرح بهبودی نمایانی در کیفیت تولید قطعات خودرو در کشور ملاحظه نمی‌شود.

جدول ۱۳- برنامه تحقیقات صنعتی و معدنی در سال ۱۳۸۱

(ارقام به میلیون ریال)

شماره طبقه بندی	عنوان طرح	دستگاه اجرایی	سال شروع	سال ختمه	پرداختی های سال های قبل	۱۳۷۹ پرداختی	۱۳۸۰ مصوب	پیشنهاد سال ۱۳۸۱							جمع کل	
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷		۸
۳۱۴-۷۷-۲	فناوری و استاندارد سازی	مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی	۱۳۷۴	۱۳۸۳	۲۷۴۲/۵		۲۷۰۰								۷۱۳۰	۱۶۰۷۲
۳۱۴-۷۷-۷	ایجاد مرکز فناوری مولد معدنی	وزارت صنایع و معادن	۱۳۶۷	۱۳۸۱	۵۲۹۸۱		۳۶۱۴۰	۱۱۵۰۰	۶۰۰۰						۷۵۰۰	۱۰۹۱۳۱
۳۱۴-۷۷-۹	اطلس لرزه خیزی ایران	سازمان زمین شناسی و اکتشاف معدنی	۱۳۷۲	۱۳۸۳	۱۰۵۰		۳۰۰		۲۴	۲۰۶					۷۹۲	۲۴۴۲
۳۱۴-۷۷۲۰	ارتقای کیفیت صنایع غذایی	مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی	۱۳۷۶	۱۳۸۳	۸۱۵		۸۰۰		۲۰۰	۲۰۰					۲۱۶۰	۵۲۷۵
۳۱۴-۷۷۲۲	انطای تکنولوژی صنایع و نمونه سازی ماشین آلات	وزارت صنایع و معادن	۱۳۶۸	۱۳۸۴	۱۲۲۸۲۳		۴۱۴۰۰								۱۹۴۳۷۲	۳۹۹۹۹۵
۳۱۴-۷۷۲۳	ایجاد و تجهیز مراکز آزمایش و تحقیق استاندارد نمودن قطعات خودرو	وزارت صنایع و معادن	۱۳۷۳	۱۳۸۴	۳۷۴۲۰		۱۰۰۰۰		۲۰۰	۱۰۰					۹۷۵۰۰	۵۳۳۴۲۰

۱. ساختمان و سایر مستحقات

۲. ماشین آلات و تجهیزات

۳. سایر دارایی های ثابت

۴. استفاده از موجودی انبار

۵. ارقام گرانبها

۶. زمین

۷. سایر دارایی های تولید نشده

۸. بند «ل» تبصره ۲۹

ادامه جدول ۱۳ - برنامه تحقیقات صنعتی و معدنی در سال ۱۳۸۱

(ارقام به میلیون ریال)

شماره نقشه معدنی	عنوان طرح	دستگاه مجری	سال شروع	سال ختمه	پرداختی های سال های قبل	۱۳۷۹ پرداختی	۱۳۸۰ مصوب	پیش‌بینی سال ۱۳۸۱					مجموع	برآورد سال های بعد		
								۱	۲	۳	۴	۵			۶	۷
۳۱۳-۷۷۸۱	اکتشاف ژئوشیمیایی در ۱۵۷ ورقه ۱/۱۰۰۰۰۰۰	سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی	۱۳۶۹	۱۳۸۲	۱۵۷۴۴		۷۳۰۰				۸۱۶۰	۷۴۰			۶۳۷۸۷	۳۰۷۴۳
۳۱۳-۷۷۸۲	اکتشاف صحرای خنجر سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی در وسعت ۳۲۰ هزار کیلومتر	سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور	۱۳۷۷	۱۳۸۵	۱۵۷۴۳		۱۷۵۰۰				۱۹۰۰۰	۵۰۰			۱۵۰۶۷۶	۹۷۴۳۳
۳۱۳-۷۷۸۴	تکمیل ۹۰ ورقه نقشه های زمین ملیاس ۱/۱۰۰۰۰۰۰	سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور	۱۳۷۷	۱۳۸۲	۱۱۱۰۳		۸۷۴۵				۳۷۷۴	۳۷۷۷			۷۷۴۷۴	۸۱۱۱
۳۱۳-۷۷۸۵	اکتشافات حواله معدنی با استفاده از داده های ماهواره ای ژئوفیزیک در ۱۸۳ ورقه	سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور	۱۳۷۲	۱۳۸۲	۱۱۸۵۶		۷۳۰۰				۳۹۶				۵۵۶۳۹	۲۶۴۸۳
	جمع برنامه				۴۶۹۷۴		۲۶۳۰۱۵				۳۰۸۸۴	۹۸۴۳	۴۷۹۶۸	۳۵۱۸۰	۲۴۳۲۴۶	۱۳۴۳۱۹۷

علاوه بر ردیف‌های اعتباری مندرج در جدول ۱۳، سازمان صنایع ملی اجرای طرح‌های آماده سازی اراضی و احداث فضاهای جانبی شهرک تحقیقاتی کاوش و احداث مجتمع تحقیقاتی کارآفرینان در شهرک کاوش را از فصل تحقیقات دانشگاهی بر عهده گرفته است (جدول ۱۴).

جدول ۱۴- تحقیقات دانشگاهی مربوط به صنعت در سال ۱۳۸۱

(ارقام به میلیون ریال)

شماره طبقه بندی	عنوان طرح	دستگاه تولیدی	سال شروع	سال خاتمه	پرداختن های سال های قبل	۱۳۷۹ پرداختی	۱۳۸۰ مصوب	پیشنهادهای سال ۱۳۸۱							جمع	
								۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷		۸
۳۱۳-۳۲۲۱	آمادگی سازی ماشین و اعداد فصلهای جایی شهرک تحقیقاتی کاروش	سازمان صنایع ملی	۱۳۷۰	۱۳۸۳	۱۱۷۳۰		۴۲۰۰	۴۴۱۰							۱۰۸۸۲	۳۱۲۳۲
۳۱۳-۳۲۲۹	اعداد مجتمع تحقیقاتی کارآفرینان در شهرک کاروش	سازمان صنایع ملی	۱۳۷۹	۱۳۸۳	۱۰۳۶		۳۳۰۰	۳۳۰۰							۵۵۴۴	۱۱۱۸۰
		جمع برنامه		۱۲۷۶۶	۶۵۰۰	۶۷۱۰								۱۶۴۲۶	۴۲۴۰۲	

۱. ساختمان و سایر مستحقات
 ۲. ماشین آلات و تجهیزات
 ۳. سایر دارایی های ثابت
 ۴. استفاده از موجودی انبار
 ۵. اقدام گرانتهای
 ۶. زمین
 ۷. سایر دارایی های تولید نشده
 ۸. بند «ل» تبصره ۲۹

۹. هزینه‌های جاری صنعت و معدن در لایحه بودجه ۱۳۸۱

در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ مجموع هزینه‌های جاری صنعت و معدن در حدود ۲۴۳,۳۳۱ میلیون ریال پیش‌بینی شده که از این مبلغ ۲۱۱,۱۵۷ میلیون ریال یا ۸۶/۸ درصد مربوط به فصل صنعت و ۵۳,۱۷۴ میلیون ریال یا ۱۳/۲ درصد مربوط به فصل معدن است (جداول ۱۵ و ۱۶).

تقریباً ۵۰ درصد اعتبارات جاری صنعت و معدن در لایحه بودجه جزو اعتبارات استانی و ۵۰ درصد دیگر آن جزو اعتبارات ملی پیش‌بینی شده است. توزیع این اعتبارات میان وزارت صنایع و معادن، مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی و سازمان زمین‌شناسی به شرح زیر پیش‌بینی شده است.

سهم (درصد)	میلیون ریال	
۴۹/۱	۱۲۹۵۰۹	○ هزینه‌های جاری وزارت صنایع و معادن
۴۰/۵	۱۰۶۶۳۸	○ مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی
۱۰/۴	۲۷۴۳۳	○ سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور
۱۰۰	۲۶۳,۵۸۰	

توزیع اعتبارات هزینه‌ای برحسب برنامه‌های فصل صنایع و معادن در جداول ۱۵ و ۱۶ آمده است.

جدول ۱۵- فصل صنایع: هزینه‌های جاری و عمرانی ملی و استانی شده

(ارقام به هزار ریال)

تملك دارایی عمرانی		هزینه جاری		فصل صنایع
ملی استانی شده	ملی	ملی استانی شده	ملی	برنامه‌ها
	۶۸.۰۰۰.۰۰۰		۶۰۰.۰۰۰	برنامه ایجاد و توسعه صنایع غذایی
	.		۱۰.۵۶۱.۸۰۰	برنامه ایجاد و توسعه صنایع نساجی دستی روستایی و چرم
	۸۰.۰۰۰.۰۰۰		.	برنامه ایجاد و توسعه صنایع شیمیایی و پتروشیمی
	۱۹۵.۰۰۰.۰۰۰		.	برنامه ایجاد و توسعه صنایع فلزی و ذوب فلز
	۸۰.۰۰۰.۰۰۰		.	برنامه ایجاد و توسعه صنایع مکانیکی
	۱۰.۰۰۰.۰۰۰		.	برنامه کمک‌های فنی
	.		۲۰.۰۰۰.۰۰۰	برنامه نظارت بر امور صنعتی
	.		.	برنامه ساماندهی استقرار صنایع
	.		۵۱.۳۸۳.۰۰۰	برنامه تدوین، نظارت، اجرا و توسعه استانداردها و معیارهای فنی
	.		۲۴.۵۱۸.۰۰۰	برنامه خدمات اداری
	۳۱۴.۶۰۰.۰۰۰		.	برنامه کمک‌های فنی و اعتباری
	۷۴۷.۶۰۰.۰۰۰		۱۰۷.۰۶۲.۸۰۰	جمع اعتبارات ملی
۹۸.۲۳۷.۴۳۹		۱۰۴.۰۹۴.۱۰۰		جمع اعتبارات استانی
۸۴۵.۸۳۷.۴۳۹		۲۱۱.۱۵۶.۹۰۰		جمع کل

جدول ۱۶- فصل معدن: هزینه‌های جاری و عمرانی ملی و استانی شده

(ارقام به هزار ریال)

تملك دارایی عمرانی		هزینه جاری		فصل معادن
ملی استانی شده	ملی	ملی استانی شده	ملی	برنامه‌ها
	۰		۲۶.۲۲۰.۰۰۰	برنامه زمین شناسی و اکتشاف مقدماتی
	۲۰۵.۰۰۰.۰۰۰		۰	برنامه اکتشافات معدنی
	۴۱۳.۰۰۰.۰۰۰		۰	برنامه تجهیز و راه اندازی معادن
	۰		۸.۹۵۴.۰۰۰	برنامه نظارت بر امور معدنی
	۶۹.۹۰۰.۰۰۰		۰	برنامه کمک‌های فنی و اعتباری
	۶۸۷.۹۰۰.۰۰۰		۳۵.۱۷۴.۰۰۰	جمع اعتبارات ملی
۲۷.۸۵۰.۹۶۷		۱۸.۰۰۰.۰۰۰		جمع اعتبارات استانی
	۷۱۵.۷۵۰.۹۶۷		۵۳.۱۷۴.۰۰۰	جمع کل

اعتبارات جاری پیش بینی شده در لایحه بودجه برای بخش صنعت در مقایسه با بودجه مصوب سال ۱۳۸۰، ۱۸/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد. هزینه‌های جاری بخش معدن در سال ۱۳۸۱ در مقایسه با بودجه مصوب سال قبل افزایشی معادل ۸/۷ درصد را نشان می‌دهد.

با ادغام وزارت صنایع و معادن در سال ۱۳۷۹، گام بزرگی در راه اصلاح ساختار اداری کشور برداشته شد. اختیاراتی که در قالب تبصره ۴ لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ به منظور اصلاح ساختار اداری و مدیریتی به وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی داده شده نیز در راستای اهداف و سیاست‌های مندرج در فصل اول قانون برنامه سوم قرار دارد. اما نکته در این جا است که:

اولاً وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی برای اصلاح ساختار اداری و مدیریتی خود ملزم به ارائه برنامه زمان‌بندی شده‌ای نشده‌اند. از این رو دستگاه‌های اجرایی با این مسأله به طور جدی برخورد نمی‌کنند.

ثانیاً تا زمانی که بودجه جاری وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات غیرانتفاعی دولت به شیوه سنتی و براساس شمار کارکنان، تعداد خودروها، مساحت ساختمان‌ها و از این قبیل محاسبه و در بودجه کشور پیشنهاد می‌شود، فشار برای افزایش هزینه‌های جاری، یا حداقل حفظ وضع موجود، وجود خواهد داشت. اما در صورتی که بودجه جاری دستگاه‌های دولتی براساس میزان ارائه خدمات آن‌ها تنظیم شود و مدیران ناگزیر باشند در ازای امکاناتی که دریافت می‌دارند، خدمات کمی و کیفی مشخصی ارائه دهند، یا هزینه تمام شده خدمات ارائه شده توسط دستگاه تحت تصدی خود را کاهش دهند، میزان کارایی دستگاه‌های

دولتی افزایش خواهد یافت و امکان نظارت بهتر بر بودجه دستگاهها توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و مجلس شورای اسلامی فراهم خواهد شد. از این رو پیشنهاد می‌شود در سال آینده در کنار اصلاح ساختار بودجه (از نظر رعایت طبقه‌بندی بین‌المللی اقلام درآمد و هزینه)، اصلاحات زیر نیز مورد توجه مجلس قرار گیرد:

۱. دستگاه‌های دولتی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی یک برنامه‌زمان‌بندی شده از اصلاح ساختار اداری و مدیریتی دستگاهها به مجلس ارائه دهند.
۲. بودجه جاری دستگاه‌های دولت براساس اهداف و وظایف و حجم عملیاتی که در طی سال پذیرفته‌اند محاسبه شود و تخصیص یابد.
۳. کاهش بودجه جاری به قیمت ثابت مورد توجه مجلس قرار گیرد.

۱۰. بودجه شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۸۱

در سند بودجه، وضعیت مالی شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و فعال در بخش صنعت و معدن، از سایر شرکت‌ها متمایز نشده است. همچنین در سند بودجه مشخص نشده که چه تعداد از شرکت‌های دولتی بودجه سال ۱۳۸۱ خود را به سازمان برنامه‌ریزی و مدیریت کشور ارائه نداده‌اند. در فرصت محدود موجود برای بررسی بودجه، تلاش شد وضعیت مالی شرکت‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت در بخش صنعت و معدن (به جز شرکت‌های تحت پوشش سازمان گسترش و نوسازی) تلخیص شود که در جدول ۱۷ ارائه شده است.

تا جایی که به پیش‌بینی عملکرد مالی کل شرکت‌های دولتی مربوط می‌شود، چند نکته در خور توجه است (جدول ۱۷).

جدول ۱۷- منابع و مصارف بودجه شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۸۱

مصارف	منابع
۱۹۵,۶۶۸,۵۶۳,۳۳۸	درآمدهای عملیاتی
—	از محل اعتبارات هزینه‌ای
۵,۷۳۳,۳۳۷,۸۰۴	از محل اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
۱,۱۳۶,۴۰۴,۲۱۳	نسبیلالت بانکی و سایر وام‌های داخلی
۳۳,۴۹۱,۰۹۸,۹۴۳	وام‌های خارجی
۳۳,۳۴۸,۱۰۷,۸۱۶	استفاده از دارایی‌های جاری
۱۰,۸۶۱,۳۰۰,۱۱۴	سایر دریافتی‌ها
۲,۲۰۵۵,۱۹۵	هزینه‌های عملیاتی جاری
۱۶۱,۳۱۱,۵۶۰,۶۷۱	افزایش دارایی‌های جاری
۵,۹۶۸,۸۷۳,۱۳۷	کسر می‌شود ذخیره استهلاک منظور در هزینه عملیاتی جاری
۴۳۶,۵۴۱,۵۹۱,۱۳۱	جمع
۳۵,۴۳۰,۷۴,۴۵۵	جمع کل
۳۹۱,۱۱۱,۵۱۶,۶۶۶	جمع کل

۱. سود این شرکت‌ها در سال ۱۳۸۱ در حدود ۱۴,۸۳۵ میلیارد ریال و نسبت سود آن‌ها به درآمد عملیاتی در حدود ۷ درصد پیش‌بینی شده است.
۲. ذخیره استهلاک این شرکت‌ها غالباً براساس ارزش دفتری دارایی‌ها محاسبه شده و کمتر از واقع است. نسبت ذخیره استهلاک به هزینه عملیاتی شرکت‌ها ۱۸/۱ درصد است. این نسبت برای شرکت ملی فولاد ۱/۷ درصد، شرکت سهامی صنایع آلومینیوم ایران ۲۵/۶ درصد و شرکت ملی صنایع پتروشیمی ۱۹/۴ درصد است. با توجه به این که هر سه گروه صنعتی در شمار صنایع فراوری و سرمایه بر هستند، این تفاوت‌ها عمدتاً به تفاوت ارزش‌های دفتری دارایی‌هایی مربوط می‌شود که در تاریخ‌های مختلف خریداری شده‌اند.
۳. عایدی دولت از محل توزیع سود سهام اندک و از محل مالیات شرکت‌های دولتی ۵۷۳۳/۷ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. این مبلغ معادل ۳۸/۶ درصد سود ناخالص آن‌ها است. با توجه به این که نرخ مالیات بر شرکت‌ها در قانون مالیات‌های جدید ثابت و ۲۵ درصد تعیین شده، به نظر می‌رسد درآمد مالیاتی دولت نباید بیش از ۳۷۰۸/۸ میلیارد ریال باشد. لذا تفاوت این دو رقم، یعنی ۲۰۲۴/۹ میلیارد ریال را باید به حساب کسری بودجه پنهان دولت گذاشت.
۴. شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۸۱ مبلغ ۲۱۹۲/۹ میلیارد ریال از محل اعتبارات هزینه‌ای و ۱۳۷۸۴/۳ میلیارد ریال از محل اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (اعتبارات عمرانی) از دولت دریافت خواهند کرد. این ارقام بیش از عواید دولت از محل مالیات و سهم سود خود در این شرکت‌ها است.
۵. خالص استفاده شرکت‌های دولتی از تسهیلات بانکی و سایر وام‌های داخلی در سال ۱۳۸۱ معادل ۱۰۵۸۶ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است.

۶. خالص استفاده این شرکت‌ها از وام‌های خارجی در سال ۱۳۸۱ معادل ۴۱,۴۹۵ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که بر مبنای نرخ رسمی ارز (۷۷۰۰ ریال برای هر دلار) معادل ۵۳۸۹ میلیون دلار خواهد بود.

۷. در سال ۱۳۸۱ وصولی دولت از محل واگذاری سهام شرکت‌های دولتی در بورس اوراق بهادار ۱۱۰۰۰ میلیارد ریال برآورد شده است. با توجه به تأخیر در تشکیل شرکت‌های تخصصی مادر و عملکرد ضعیف فروش سهام شرکت‌ها در سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ تحقق این هدف غیرممکن به نظر می‌رسد. حتی اگر فرض شود ۵۰۰۰ میلیارد ریال سهام به سازمان تأمین اجتماعی و ۲۰۰۰ میلیارد ریال نیز به اشخاص حقیقی و حقوقی دیگر فروخته شود باز هم کسری بودجه پنهانی معادل ۴۰۰۰ میلیارد ریال در بودجه کل کشور شکل خواهد گرفت. تا جایی که به شرکت‌های دولتی فعال در بخش صنعت و معدن مربوط می‌شود می‌توان گفت (جدول ۱۸):

جدول ۱۸- پیش بینی سود و زیان شرکت‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت در بخش صنعت و معدن در لایحه بودجه ۱۳۸۱

شماره طبقه بندی	عنوان	درآمد	هزینه	سود	نسبت سود به درآمد(درصد)	نسبت تملک به هزینه(درصد)
	کل شرکت‌های دولتی	۲۱۰۵۰۳/۷	۱۹۵۶۶۸/۶	۱۴۸۳۵/۱	۷	۱۸/۱
۲۳۰۰۹	شرکت ملی فولاد ایران و شرکت‌های تابعه	۱۷۵۹۵/۵	۱۶۴۷۲/۵	۱۲۱۳/۰	۶/۴	۱/۷
	شرکت ملی صنایع پتروشیمی و شرکت‌های تابعه	۱۲۸۷۰/۲	۸۳۶۹/۸	۴۵۰۰/۴	۳۵/۲	۱۹/۴
۲۳۰۵۰۰	شرکت ملی صنایع مس	۱۷۱۳/۹	۱۴۲۶/۳	۲۳۷/۵	۱۳/۹	۲/۲
۲۳۱۰۰۰	شرکت سهامی صنایع آلومینیوم ایران	۱۱۳۷/۴	۱۱۴۹/۴	-۱۱/۹	-۱/۰	۲۵/۶
۲۳۱۵۰۰	سازمان توسعه و نوسازی معادن و-	۱۲۱/۳	۸۴/۰	۳۷/۳	۳۰/۸	۸/۹
۲۹۴۰۰۰	شرکت سهامی تولید آلومینای ایران	۱۷۶/۰	۲۰۹/۹	-۳۳/۹	-۱۹/۳	۱۹/۱
۲۶۳۰۰۰	شرکت سهامی سازمان صنایع دستی	۳/۵	۱۷/۴	-۱۳/۹	-۳۹۷/۱	۱/۷
۲۵۴۵۰۰	شرکت سهامی صنایع هواپیمایی (صبا)	۲۲۴/۳	۲۲۴/۳	.	.	۳/۶
۲۵۵۱۰۰	شرکت سهامی صنایع هواپیماسازی ایران (صبا)	۲۶۸/۸	۲۶۸/۸	.	.	۱/۶
	شرکت سهامی شهرک‌های صنعتی ایران و تابعه	۶۰	۹۵/۸۴	-۳۵/۹	-۵۹/۸	محاسبه نشده
۳۰۱۶۰۰	سازمان صنایع ملی	۳۲۹/۰	۱۷۹/۳	۱۴۹/۷	۴۵/۵	۰/۰۲
۳۰۰۵۰۰	سازمان صنایع دفاع	۵۱۸۹/۱	۵۱۱۱/۵	۷۷/۶	۱/۵	۴/۴

میلیارد ریال

۱. شرکت سهامی شهرک‌های صنعتی ایران و شرکت‌های تابعه آن‌ها بر روی هم در سال ۱۳۸۱ زیانی معادل ۳۵/۹ میلیارد ریال بر جای خواهند گذاشت. دلایل این زیان، برای کمیسیون صنایع و معادن توضیح داده نشده است.

۲. شرکت سهامی تولید آلومینای ایران نیز زیانی معادل ۳۳/۹ میلیارد ریال خواهد داشت. در این مورد نیز توضیحی از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ارائه نشده است. نسبت زیان به حجم درآمد عملیاتی شرکت بسیار بالا و در حدود ۱۹/۳ درصد است.

۳. شرکت سهامی سازمان صنایع دستی ایران در سال ۱۳۸۱ زیانی معادل ۱۳/۹ میلیارد ریال خواهد داشت. علت زیاندهی این شرکت تلفیق وظایف حاکمیتی (آموزش و ترویج) با وظایف تجاری در درون یک شرکت انتفاعی است. در سال ۱۳۸۱ پیش‌بینی شده است که این دو وظیفه تفکیک شوند و آموزش و ترویج به وزارت صنایع و معادن انتقال یابد.

۴. شرکت سهامی آلومینیوم ایران در سال ۱۳۸۱ زیانی معادل ۱۱/۹ میلیارد ریال بر جای خواهد گذاشت که در مقایسه با حجم درآمد عملیاتی آن اندک و معادل ۱ درصد است. این زیان از طریق استفاده از دارایی‌های جاری تأمین خواهد شد.

۵. سود شرکت ملی فولاد ایران و شرکت‌های تابعه آن در سال ۱۳۸۱ بر روی هم معادل ۱۲۲۳ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. نسبت سود به حجم درآمد عملیاتی این گروه صنعتی اندک و در حدود ۷ درصد برآورد شده است. علت این وضع را باید در زیاندهی برخی شرکت‌های تابعه آن به میزان ۵۷/۲ میلیارد ریال و وجود اضافه ظرفیت در بازار جهانی جستجو کرد که موجب کاهش مقدار و قیمت صادرات فولاد کشور و عرضه فولاد وارداتی غیراستاندارد به قیمت‌های

دامپ شده در بازار داخلی شده است.

۶. حجم سود شرکت ملی صنایع پتروشیمی و شرکت‌های تابعه آن در سال ۱۳۸۱ بالا و معادل $۴/۴۵۳۰$ میلیارد ریال است. نسبت سود به درآمد عملیاتی شرکت بالا و $۲/۳۵$ درصد است. گفتنی است که سهم این مجموعه در کل سود شرکت‌های دولتی حائز اهمیت و در حدود $۵/۳۰$ درصد آن خواهد بود. سهم این مجموعه در مالیات پرداختی شرکت‌های دولتی به خزانه کشور نیز درخور توجه و قریب ۱۶ درصد پیش‌بینی شده است.

تا جایی که به نقش شرکت‌های دولتی در انباشت سرمایه در کل اقتصاد کشور و در بخش صنعت و معدن مربوط می‌شود باید گفت:

۱. کل منابع سرمایه‌ای که در سال ۱۳۸۱ در اختیار شرکت‌های دولتی قرار خواهد گرفت معادل ۲۲۳.۹۸۱ میلیارد ریال برآورد شده است. اگر بازپرداخت وام و تسهیلات دریافتی به میزان $۴۰/۵۶۷۰۰$ میلیارد ریال از آن کسر شود، مبلغ $۱۶۷۲۸۰/۶$ میلیارد ریال برای تأمین هزینه‌های سرمایه‌گذاری این شرکت‌ها باقی می‌ماند. از این مبلغ $۹/۵۹۶۸$ میلیارد ریال صرف افزایش دارایی‌های جاری (سرمایه در گردش) خواهد شد و انتظار می‌رود مابقی، یعنی $۱۶۱.۳۱۱/۷$ میلیارد ریال آن، صرف تشکیل سرمایه ثابت ناخالص شرکت‌ها بشود.

۲. نحوه تأمین هزینه‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی (به مبلغ $۱۶۱۳۱۱/۷$ میلیارد ریال) در بودجه سال ۱۳۸۱ به این شرح پیش‌بینی شده است:

۱. استفاده از منابع عمومی دولت	۸/۵ درصد
۲. خالص استفاده از دارایی‌های جاری	۲۹/۳ درصد
۳. خالص استفاده از وام‌های خارجی	۲۵/۷ درصد
۴. خالص استفاده از تسهیلات بانکی	۶/۶ درصد
و سایر وام‌های داخلی	
۵. سایر دریافت‌ها	۲۹/۹
	<hr/>
	۱۰۰ درصد

این ساختار مالی گویای آن است که:

اولاً به مرور زمان از وابستگی مالی شرکت‌های دولتی به بخش عمومی کاسته شده است.

ثانیاً تأمین مالی پیش خود^۱ در شرکت‌های دولتی بالا و در حدود ۲۹/۳ درصد است.

ثالثاً شرکت‌های دولتی گرایش زیادی به وام‌گیری از خارج دارند. نکتهٔ اخیر از چند جهت قابل بررسی دقیق‌تر است:

- با توجه به سقف تعیین شده برای بدهی‌های کشور در برنامهٔ سوم عمرانی، با ادامهٔ این روند ممکن است بدهی شرکت‌های دولتی به خارج، به نحو بی‌رویه‌ای افزایش یابد. لذا، دریافت صورتحساب ماندهٔ بدهی‌های ارزی و تعهدات ارزی کشور و شرکت‌های دولتی از بانک مرکزی ایران به منظور کنترل این موضوع برای مجلس ضروری است.

- این وابستگی مالی گویای آن است که باید مقامات سیاسی و تصمیم‌گیران اقتصادی به کاهش ریسک سرمایه‌گذاری در کشور توجه ویژه‌ای داشته باشند تا امکان دریافت وام خارجی با نرخ بهره و هزینه‌های بیمه‌ای و کارمزد نازل برای شرکت‌های دولتی فراهم آید.

- در صورتی که ذخایر ارزی بانک‌های تجاری اجازه دهد، بهتر آن است که با مشابه‌سازی شرایط استقراض در داخل و خارج، شرکت‌های دولتی بخشی از نیازهای ارزی خود را از طریق فینانس داخلی تأمین مالی کنند.

- با توجه به تأخیر در اجرای پروژه‌های صنعتی در کشور، احتمال ناتوانی شرکت‌های دولتی در بازپرداخت به موقع قرضه‌های خارجی آن‌ها بسیار بالا است. شرکت ملی فولاد و شرکت‌های تابعه در سال‌های اخیر به دلیل مضیقه مالی نتوانسته طرح‌های توسعه‌ای و طرح‌های جدید بخش فولاد کشور را به اجرا درآورند. هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت مذکور برای سال ۱۳۸۱ محدود و در حدود ۳,۶۱۱/۴ میلیارد ریال برآورد شده است.

شرکت ملی صنایع پتروشیمی و شرکت‌های تابعه آن در سال ۱۳۸۱ حدود ۳۰۵۳۳/۷ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری خواهند کرد. این رقم معادل ۱۸/۹ درصد مجموع سرمایه‌گذاری ثابت شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۸۱ خواهد بود. از این رقم ۱۴/۲ درصد از منابع داخلی، ۴۱/۲ درصد وام خارجی، ۱/۱ درصد از محل تسهیلات بانکی داخلی و بقیه از سایر دریافت‌ها تأمین مالی خواهد شد. در سال آینده شرکت فوق نیازمند ۱/۶ میلیارد دلار وام جدید است و برای بازپرداخت دیون خارجی خود نیز علاوه بر مبلغ فوق باید ۵۵۳/۵ میلیون دلار در اختیار داشته باشد.

۱۱. بودجه سال ۱۳۸۱ و سیاست‌های برنامه سوم

سند بودجه به صورتی که از سوی دولت تهیه و برای تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود، مجموعه‌ای است از اعداد و ارقام مربوط به برآورد درآمدها و هزینه‌های دولت و در آن اهداف سیاست‌های دولت حتی مبانی برآوردهای مالی مسکوت است. همین امر همسنگی سیاست‌های برنامه و بودجه را اگر نه غیرممکن، لاقلاً دشوار می‌سازد.

تنها می‌توان به استناد تبصره‌های بودجه و ارقام درآمد و هزینه مندرج در آن به قضاوت در مورد تحقق اهداف و سیاست‌های برنامه در بودجه دولت پرداخت. اما در این شیوه تنظیم سند بودجه، تحقق اهداف و سیاست‌های برنامه به هیچ وجه تضمین نمی‌شود.

الف) اصلاح ساختار اداری

فصل اول قانون برنامه به اصلاح ساختار اداری اختصاص یافته است. تبصره (ع) بودجه نیز تحت همین عنوان تنظیم شده است. در این تبصره برای کاهش تدریجی اعتبارات هزینه‌ای کشور و منطقی کردن حجم و اندازه دولت و بهبود ارائه خدمات به مردم و جلب مشارکت بخش غیردولتی، به مؤسسات و شرکت‌های مرتبط با بخش تولید و چند وزارتخانه و سازمان دیگر اختیارات ویژه‌ای تفویض شده است. براساس این تبصره، وزارت صنایع و معادن و مؤسسات و شرکت‌های دولتی تابع آن در سال ۱۳۸۱ می‌توانند:

- تا میزان ۵ درصد اعتبارات هزینه‌ای و ۱۰ درصد اعتبارات تملک دارایی‌های

سرمایه‌ای خود را برای توسعه فعالیت‌های بخش غیردولتی مربوط و کاهش تصدی دولت به صورت وام یا کمک بلاعوض هزینه نمایند.

- وزارت صنایع و معادن و شرکت‌های تابعه می‌توانند پروژه‌های نملک‌داری‌های سرمایه‌ای نیمه تمام و خاتمه یافته غیرمورد نیاز و مصالح و تجهیزات مازاد طرح‌های خاتمه یافته را به فروش رسانند و عواید حاصل از آن را صرف پروژه‌های دیگر خود نمایند.

- وزارت صنایع و معادن و سازمان صنایع دستی می‌توانند برای اصلاح ساختار نیروی انسانی و افزایش نیروهای متخصص خود از محل اعتبارات مندرج در تبصره (ع) به بازخرید خدمت کارکنان مازاد خود اقدام نمایند.

همان‌طور که در بحث هزینه‌های جاری بخش صنعت و معدن مطرح شد وزارت صنایع و معادن، مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی و سازمان زمین‌شناسی و شرکت سهامی سازمان صنایع دستی ایران، برنامه مشخصی برای اصلاح ساختار اداری و مدیریتی خود برای سال ۱۳۸۱ ارائه نداده‌اند تا بتوان قضاوت کرد که این دستگاه‌ها با سرعت و شتاب لازم در جهت تحقق اهداف و سیاست‌های مندرج در فصل اول قانون برنامه حرکت می‌کنند یا خیر.

ب) ساماندهی شرکت‌های دولتی

فصل دوم قانون برنامه سوم به ساماندهی شرکت‌های دولتی اختصاص یافته است. در ماده (ع) قانون برنامه، اهداف ساماندهی شرکت‌های دولتی چنین تعیین شده است:

۱. استفاده مطلوب از امکانات شرکت‌های دولتی؛

۲. افزایش بازدهی و بهره‌وری و اداره مطلوب شرکت‌هایی که ضروری است در بخش دولتی باقی بمانند.

۲. فراهم کردن زمینه واگذاری شرکت‌هایی که ادامه فعالیت آن‌ها در بخش دولتی غیر ضروری عنوان شده است.

برای این منظور در بند (الف) ماده ۴ قانون برنامه سوم تشکیل شرکت‌های مادر تخصصی پیش‌بینی شده است. اما همان‌طور که می‌دانیم تشکیل شرکت‌های مادر تخصصی در بخش صنعت با تأخیر طولانی مواجه شده و با گذشت ۲۲ ماه از اجرای برنامه سوم هنوز این امر در بسیاری از شرکت‌های صنعتی و معدنی از جمله سازمان صنایع ملی، سازمان گسترش و نوسازی و شرکت ملی فولاد ایران تحقق نیافته است.

در بند (ب) ماده (۴) قانون برنامه، تفکیک تصدی شرکت‌های دولتی از امر سیاستگذاری و وزارتخانه‌های ذی‌ربط پیش‌بینی شده است. جدا کردن وظایف حاکمیتی سازمان صنایع دستی از وظایف تجاری آن به رغم گذشت قریب ۲ سال از اجرای برنامه، تحقق نیافته و قرار است در سال ۱۳۸۱ متحقق شود.

هنوز در بخش صنعت و معدن سیاست روشن و شفاف در مورد حفظ برخی از شرکت‌های دولتی در این بخش (موضوع تبصره ۴ ماده ۴ قانون برنامه) اتخاذ و اعلام نشده است.

به طور خلاصه در سند بودجه به سازمان صنایع ملی ۴ ماه مهلت داده شده تا به شرکت مادر تخصصی تبدیل شود. بجز این مورد، سند بودجه براساس یک برنامه مدون و زمان‌بندی شده برای اصلاح ساختار شرکت‌های دولتی نوشته نشده است. در پایان سال ۱۳۸۱ نیز می‌توان شاهد تأخیرهای غیرموجه در زمینه

تحقق سیاست‌های برنامه سوم در این زمینه بود. در واقع در نظام بودجه نویسی کشور، ترجمه سیاست‌ها به اهداف و وظایف عملیاتی مشخص، و تنظیم بودجه برنامه‌ای جایی ندارد تا تضمینی برای تحقق اهداف و سیاست‌های برنامه‌های پنج ساله باشد.

ج) واگذاری سهام و مدیریت شرکت‌های دولتی

فصل سوم قانون برنامه سوم مواد ۹ تا ۲۷ به واگذاری سهام و مدیریت شرکت‌های دولتی اختصاص یافته است. در لایحه بودجه دولت برای سال ۱۳۸۱ فروش ۱۱۰۰۰ میلیارد ریال سهام شرکت‌های دولتی پیش‌بینی شده است. قراین و شواهد موجود از جمله عملکرد واگذاری سهام شرکت‌های دولتی در ۲۲ ماه گذشته گویای آن است که این هدف در سال ۱۳۸۱ تحقق نخواهد یافت.

دولت هیچ گزارش تحلیلی برای بررسی موانع این کار در اختیار مجلس شورای اسلامی قرار نداده است. لازم بود فهرستی از واگذاری‌های سال ۱۳۸۱ همراه با ارزش سهام قابل واگذاری از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به کمیسیون صنایع و معادن ارائه می‌شد، اما چنین نشده است. حال این سؤال مطرح است که با توجه به ناکامی نسبی دولت در این کار در دو سال اول برنامه، چرا این هدف جاه طلبانه در بودجه پیش‌بینی شده است؟

د) تنظیم انحصارات و رقابتی کردن فعالیت‌های اقتصادی

به موجب ماده ۳۱ قانون برنامه سوم وزارت صنایع مکلف شده است طی مدت شش ماه لوائح و مقررات مورد نیاز در زمینه تولید، توزیع، واردات و صادرات

دخانیات را با توجه به منافع دولت تهیه و به مراجع ذیصلاح ارائه کند. انحصار دخانیات پس از تصویب لوایح و مقررات مذکور ملغی می‌شود. وزارت صنایع مقررات موردنظر را تهیه کرده و به هیأت دولت ارائه داده، اما هیأت دولت در این زمینه تصمیم نگرفته است و این در حالی است که قانونگذار ۶ ماه به دولت مهلت داده بود.

به موجب ماده ۳۲ قانون برنامه سوم به دولت اجازه داده شده بدون الزام به رعایت قانون نحوه توزیع قند و شکر تولیدی کارخانه‌های کشور مصوب سال ۱۳۵۳ و اصلاحیه آن، براساس آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد وزارتخانه‌های صنایع، بازرگانی و کشاورزی تصویب می‌کند، مقررات مربوط به استانداردهای تولید، قیمت‌گذاری، فروش، توزیع و صادرات و واردات قند و شکر را تعیین کند. در این مورد قیمت قند و شکر آزاد و مقررات لازم تهیه و به هیأت دولت تقدیم شده، لکن در این مورد هنوز تصمیمی اتخاذ نشده است.

به موجب ماده ۳۵ قانون برنامه سوم، دولت مکلف شده است انحصاراتی را که به موجب دستورالعمل‌ها و مقررات مصوب خود و با اعطای امتیاز تخصیص منابع ایجاد شده‌اند، طی یک سال لغو کند. همچنین دولت مکلف شده است ظرف مدت یک سال پس از تصویب برنامه سوم، اقدامات قانونی برای لغو انحصار و جلوگیری از فعالیت‌های انحصارگرانه معمول نماید. در این مورد هم ظاهراً وزارت بازرگانی لایحه‌ای را تنظیم و به دولت ارائه کرده است.

به نظر می‌رسد که در زمینه تنظیم انحصارات، جدی‌ترین گامی که توسط دولت برداشته شده همان تجدید سازمان صنعت چای کشور باشد.

ه) تأمین مالی بخش صنعت و معدن

در ماده ۱۱۱ قانون برنامه سوم پیش‌بینی شده است که به منظور فعال کردن بانک تخصصی صنعت و معدن در جهت تجهیز منابع مالی بخش صنعت و معدن و تشویق، ترویج و هدایت بخش غیردولتی در سرمایه‌گذاری‌های صنعتی و معدنی، توسعه کارآفرینی و کمک به انتقال فناوری، اقدامات زیر انجام گیرد:

۱. بانک صنعت و معدن در دو سال نخست برنامه، سهام کلیه شرکت‌های تحت پوشش خود را به بخش‌های تعاونی و خصوصی واگذار کند. در مهلت تعیین شده این کار به طور کامل انجام نشده و ظاهراً کمیسیون صنایع و معادن مجلس و دولت نیز از مدیریت بانک در این خصوص توضیح نخواستند.

۲. در مأموریت بانک مزبور و سازماندهی درونی آن خط اعتباری خاصی برای حمایت از صنایع کوچک ایجاد شود.

۳. به بانک صنعت و معدن اجازه داده شده برای رشته‌ها یا طرح‌های معین ایجاد صندوق‌های خاص سپرده‌گذاری و از امکانات بازارهای مالی داخلی و خارجی در جهت اهداف مذکور در اساسنامه و مؤکد در قانون برنامه استفاده کند. بانک مزبور در این زمینه اقدام جدی به عمل نیاورده است.

۴. در برنامه سوم، بخشی از منابع بانک صنعت و معدن از محل اعتبارات عمرانی بودجه‌های سنواتی فصل صنعت و معدن، یا تسهیلات بین بانکی، تأمین شود. در این زمینه در لایحه بودجه (بند (ذ) تبصره ۱) مطلبی به شرح زیر آمده است:

«موافقت می‌گردد در سال ۱۳۸۱ معادل صد درصد مالیات متعلقه حاصل از فروش سهام بانک صنعت و معدن در شرکت‌های تحت پوشش پس از واریز به درآمد عمومی (نزد خزانه‌داری کل) موضوع ردیف (۱۱۰۵۳۹) قسمت سوم این

قانون، از محل اعتبار ردیف (۵۰۳۵۶۰) قسمت چهارم این قانون، به عنوان افزایش سرمایه دولت در بانک صنعت و معدن به این بانک پرداخت گردد».

در گزارش سازمان مدیریت و برنامه ریزی به کمیسیون صنایع و معادن و مخابرات به این نکته اشاره شده که اصلاح ساختار بانک صنعت و معدن به کندی انجام می شود، اما به دلایل آن اشاره ای نشده است.

فهرست گزارش‌های منتشر شده در مورد لایحه بودجه ۱۳۸۱ کل کشور

ردیف	عنوان گزارش	شماره مسلسل
۱	بررسی کلی ساخت بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور	۶۳۱۰
۲	نظام درآمد - هزینه استانی در لایحه بودجه ۱۳۸۱	۶۳۱۵
۳	پیشنادهایی در مورد تبصره‌های ارجاع شده به کمیسیون‌های اقتصادی و اجتماعی (ویرایش اول) و (ویرایش دوم)	۶۳۱۶
۴	چکیده‌ای از اطلاعات لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور	۶۳۱۱
۵	چشم انداز قیمت نفت خام، تولید و درآمد حاصل از صادرات نفت خام در سال ۱۳۸۱	۶۳۲۰
۶	پیشنادهایی در مورد تبصره‌های ارجاع شده به کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی (ویرایش اول)	۶۳۲۲
۷	بخش مسکن و شهرسازی در برنامه سوم توسعه لایحه بودجه ۱۳۸۱	۶۳۲۵
۸	تصویری از ساماندهی و واگذاری شرکت‌های دولتی	۶۳۱۲
۹	همسنگی برخی از سیاست‌های لایحه بودجه ۱۳۸۱ با برنامه سوم توسعه	۶۳۲۶
۱۰	پیشنادهایی در مورد تبصره‌های ارجاع شده به کمیسیون آموزش و تحقیقات	۶۳۲۷
۱۱	مروری بر تبصره‌های بخش بهداشت و درمان در لایحه بودجه ۱۳۸۱	۶۳۲۸
۱۲	مالیات‌ها در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور	۶۳۲۹
۱۳	بخش حمل و نقل در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ و همسنگی آن با برنامه سوم توسعه	۶۳۳۰
۱۴	تصویری از اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی	۶۳۳۳
۱۵	ارز در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور	۶۳۳۴

فهرست گزارش‌های منتشر شده در مورد لایحه بودجه ۱۳۸۱ کل کشور

ردیف	عنوان گزارش	شماره مسلسل
۱۶	اشتغال در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور	۶۳۳۶
۱۷	بررسی تبصره‌های بخش مخابرات و صنایع و معادن در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱	۶۳۳۷
۱۸	تسهیلات تکلیفی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ و همسنگی آن با قانون برنامه سوم توسعه	۶۳۳۸
۱۹	بررسی تبصره‌های ارجاعی به کمیسیون انرژی و همسنگی آن با قانون برنامه سوم توسعه	۶۳۳۹
۲۰	بخش آموزش و تحقیقات در لایحه بودجه ۱۳۸۱ و همسنگی آن با برنامه سوم توسعه	۶۳۴۰
۲۱	فصل بهداشت و درمان در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ و همسنگی آن با برنامه سوم توسعه	۶۳۴۱